

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

M. D. Rettigové 4, Praha 1

Katedra hudební výchovy

Jaroslav Krček – lidová poezie a folklór v jeho tvorbě

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: PhDr. Leona Saláková, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. et Mgr. Jana Veverková

Studijní obor: Hudební výchova – Sbormistrovství

Autorský abstrakt

Bakalářská práce s názvem Jaroslav Krček – lidová poezie a folklór v jeho tvorbě je rozdělena do čtyř částí. První část pojednává o životě Jaroslava Krčka počínaje dětstvím, přes studia v Českých Budějovicích a následně na Pražské konzervatoři, závěr této kapitoly hovoří o působení v Plzeňském rozhlasu a poté v pražském Supraphonu. Dovídáme se zde o zásadních vlivech na vývoj Krčkovy osobnosti.

Krčkovým činnostem v souborech se věnuje druhá kapitola. Ze začátku to byly soubory folklórní, jmenujeme pouze nejvýznamnější s dlouhodobým působením. Ty byly pro Jaroslava Krčka formujícími zkušenostmi vedoucími ke vzniku dvou slavných souborů Chorea a Musica Bohemica.

Třetí kapitola se zabývá sběrem lidových písní, folklórem a lidovou poezií, které Jaroslav Krček sbíral po Jižních Čechách. Pojednává o druzích lidové písně (legendy, balady), o zvycích, které byly důležitým děním na vsích, a také o lidových nástrojích, jež si Jaroslav Krček sám vyrobil.

Poslední kapitolou je tvorba Jaroslava Krčka. Nejdříve se dozvíme všeobecně o jeho dílech, jaké skladatelské techniky vyzkoušel a z každé formy a žánru vyzdvihneme nejdůležitější skladby. Velkou část zaujímá tvorba na lidová témata, které se věnuje samostatná podkapitola. Práci uzavírá analýza dvou Krčkových skladeb na lidový text.

Tato práce nás seznamuje s osobností Jaroslava Krčka, který je zároveň zpěvákem, instrumentalistou, skladatelem, dirigentem a režisérem. Je doplněna o CD, na němž jsou uloženy dvě analyzované skladby a některé lidové písně, o nichž se práce zmiňuje.

Summary

The content of this bachelor's thesis is the life of Jaroslav Krček and his work with the Musica Bohemica ensemble, his relationship to folk poetry and to folklore and the influence of folklore on his own composer work.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a na základě pramenů uvedených v bibliografii.

V Praze dne 21. 6. 2012

Poděkování

Chtěla bych zde poděkovat své vedoucí práce PhDr. Leoně Salákové, Ph. D. za její vstřícný přístup a Mgr. Janě Francové za jazykovou korekturu. Největší můj dík patří skladateli Jaroslavu Krčkovi, že mi věnoval čas a ochotu a že se se mnou podělil o své jedinečné zkušenosti a zážitky.

Současně také děkuji všem blízkým, kteří mi byli celou dobu oporou, za jejich pochopení kvůli mé časové vytíženosti.

„Vše, co člověk tvoří, přivede na svět, každé dílo, dílko, dílečko se stává jakoby svou vlastní bytostí a podle toho, jak je dobré, nedobré, prospěšné či neprospěšné, žije. Už jej netřeba prosazovat ani vnucovat nebo vynášet na světlo, protože má-li žít a má-li být k užitku druhým, stane se tak. Avšak i ono je pomíjivé a bude-li zapsáno do knihy života, je to jen proto, že nám pomohlo poponést člověčenství o kousek dál. Avšak je potřeba si také uvědomit, že tvůrčí činnost se stává důležitou pro vývoj každého z nás. Člověk se může ohlédnout a zvědomit si cestu, kterou ušel. A tím nabýt jistotu, že přece jenom některá usilování nebyla marná.“

(Jaroslav Krček Odkud a kam /autobiografie a dílo/)

Obsah

1	ÚVOD	9
2	ŽIVOTOPIS	11
2.1	DĚTSTVÍ	11
2.2	STUDIA	12
2.2.1	<i>Pedagogické oddělení Hudební školy Bohuslava Jeremiáše</i>	12
2.2.2	<i>Konzervatoř</i>	13
2.3	PLZEŇSKÝ ROZHLAS	14
2.3.1	<i>Sbor Česká píseň</i>	14
2.3.2	<i>Hudební režie</i>	15
2.4	PŮSOBENÍ V SUPRAPHONU	15
3	ČINNOST V SOUBORECH	17
3.1	PRVNÍ ZKUŠENOST	17
3.2	SOUBOR ÚSVIT	17
3.3	PLZEŇSKÝ LIDOVÝ SOUBOR	18
3.4	SOUBOR LADISLAVA VYCPÁLKA, TZV. „VYCPÁLKOVCI“	19
3.5	CHOREA BOHEMICA	19
3.6	MUSICA BOHEMICA	20
4	SBĚR LIDOVÝCH PÍSNÍ A VÝROBA NÁSTROJŮ	22
4.1	LIDOVÉ BALADY A LEGENDY	22
4.2	LIDOVÉ ZVYKY	24
4.3	VÝROBA HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ	26
5	TVORBA JAROSLAVA KRČKA	28
5.1	PŘEHLED TVORBY	29
5.2	TVORBA NA LIDOVÁ TÉMATA	30
5.3	ANALÝZA SKLADEB	32
5.3.1	<i>Hádej, hádej</i>	32
5.3.2	<i>Kolíbačky</i>	36
5.3.2.1	<i>I. Spi, synku, ptáče divoké</i>	36
5.3.2.2	<i>Kolíbačky, II.</i>	39
5.3.2.3	<i>III. Zoranou brázdou stoupá dech</i>	40
6	ZÁVĚR	46
7	BIBLIOGRAFIE	47

8	PŘÍLOHY	48
8.1	NOTOVÝ MATERIÁL	51
8.1.1	<i>Když panna Maria</i>	51
8.1.2	<i>Vandrovali hudci</i>	52
8.1.3	<i>Noviny této</i>	53
8.1.4	<i>Prosba za vláhu</i>	55
8.2	HUDEBNÍ NÁSTROJE.....	56
8.3	TEXT KOMORNÍ KANTÁTY HÁDEJ, HÁDEJ	58
8.4	TEXT KOMORNÍ KANTÁTY KOLÍBAČKY	59
8.4.1	<i>Spi, synku, ptáče divoké</i>	59
8.4.2	<i>Kolíbačky, II.</i>	60
8.4.3	<i>III. Zoranou brázdou stoupá dech</i>	60
8.5	SEZNAM STOP NA CD	63

1 Úvod

Každý člověk má v životě určitý úkol, který se snaží naplňovat. Někdo pochopí brzy, k čemu je předurčen a jakým směrem se má ubírat, jinému člověku se „otevřou oči“ až ve stáří, někdo tápe celý život a nikdy se mu nepodaří jej uchopit. Jaroslav Krček patří do té první skupiny. Už od dětství měl všechny předpoklady stát se vynikajícím hudebníkem. Jeho velký talent byl neustále zahrnován nejrůznějšími podněty, a tak měl Jaroslav Krček prostor rozvíjet se. Jeho důležitou vlastností byla, a stále je, touha zlepšovat se, posouvat dál své hranice, čehož Jaroslav Krček svou pílí a zároveň pokorou dosahoval a dosahuje, a proto je v současném světě výjimečnou osobností.

Doba se rychle mění a lidé se často neumějí zastavit a jen naslouchat. Už spolu nesedí u jednoho stolu a nepovídají si, natož aby společně „muzicírovali“. Jaroslav Krček už za dob svých studií vnímal, jak se vytrácí vzájemná pospolitost lidí, a tak se vydával do vesnic v Jižních Čechách a zachycoval zbytky z folklórních tradic. Díky jeho vytrvalé práci si tak můžeme připomenout zvyky našich předků a poznat bohatství a moudrost lidových písní. Sběru lidové písně je věnovaná celá kapitola, která nás seznamuje s nejběžnějšími typy písní, jako jsou legendy nebo balady, a také s lidovými zvyky na vesnicích. Lidé se dokázali ke společnému zpěvu doprovodit a vyráběli si k tomu nejrůznější nástroje. Na vesnicích hrál každý, na co dokázal nebo co bylo k dispozici. Proto i Jaroslav Krček začal nástroje vyrábět, některé z nich jsou popsány v podkapitole.

Jak je známo, Jaroslav Krček je zakladatelem souboru Musica Bohemica, v jehož čele stojí již 37 let. Musica Bohemica provádí nejen hudbu lidovou a anonymní, ale díky pohyblivému nástrojovému obsazení se soubor může libovolně rozšířit a interpretovat tak díla od barokních mistrů po hudbu současnou. Méně už se ovšem ví, že Jaroslav Krček stál u zrodu neméně slavného hudebně tanečního souboru Chorea Bohemica, která vzniku souboru Musica Bohemica předcházela. Pro působení v obou souborech byly důležité zkušenosti z menších folklórních souborů, čemuž se věnuje samostatná kapitola.

Vyústěním celé práce je závěrečná kapitola o tvorbě Jaroslava Krčka. Nejdříve mluvíme o jeho tvorbě obecně, které hudební směry ho ovlivňovaly, do jakých forem a žánrů pronikl. Samostatná podkapitola se věnuje tvorbě s lidovou tematikou. K lidovým písním má vřelý vztah a předává ho potom i posluchačům na koncertech. Jeho úpravy jsou vysoce stylizované, ale zároveň zachovávají prostotu a krásu lidové písně. Závěr tvoří

analýza dvou Krčkových skladeb na lidové motivy. První pojednává o zvyku zavírání lesa, druhou je suite s názvem Kolíbačky, z nichž za skutečnou ukolébavku můžeme považovat druhou část, první a třetí část je již více stylizovaná, avšak neztrácí lidový nádech. Všechna Krčkova díla nesou osobitou skladatelskou pečeť, ať jsou to skladby rané nebo z posledních let. Většinou po několika prvních taktech poznáme, že se jedná o Krčkův rukopis. Velkým přínosem Jaroslava Krčka a souboru Musica Bohemica je vydání mnoha lidových písní na CD a ve zpěvníkách, díky čemuž může být obohacen repertoár nejen dětí v základních a základních uměleckých školách, ale i mnoha dalších zájemců.

2 Životopis

2.1 Dětství

Jaroslav Krček se narodil 22. dubna 1939 rodičům Josefu Krčkovi a Růženě rozené Dvořákové ve Čtyřech Dvorech, což je část Českých Budějovic ležící na levém břehu Vltavy.

Jeho otec několik let žil a pracoval v Itálii a miloval italskou hudbu, hlavně operu. Díky tomu Jaroslav už jako malý chlapec poprvé slyšel vynikající italské zpěváky a znal italskou operu. Matka byla švadlenou v domácnosti a šila pro celou rodinu oblečení, ubrusy nebo i záclony. U Krčků se zpívalo téměř pořád, i u obyčejných činností. Zde se zrodily počátky jeho velké lásky k hudbě, která se později stala jeho posláním. Jaroslavovo dětství bylo podobné jako život jiných dětí ve stejné společenské vrstvě.

Otec byl v Radě starších Církyve československé husitské a matka členkou Sokola. S bratrem Vladimírem chodili do nedělní školy, kam Jaroslav chodil rád, protože se tam pěkně zpívalo, a střídavě do Sokola, který pořádal cvičení, hry, výlety, veřejná vystoupení atd. Pro potěchu ostatních zpíval Jaroslav písně Ježka, Voskovce a Wericha a pro svou klidnou a veselou povahu byl mezi všemi oblíbený.

Velký zlom nastal v jeho čtrnácti letech, kdy přišly dvě velké události, které ovlivnily jeho život. Ta první, bolestivá a smutná, byla smrt jeho maminky. Lékaři ji léčili na epilepsii, ale po pitvě se ukázalo, že měla nádor na mozku, který se už v té době dal operovat.

Druhá významná událost se stala ještě za matčina života a ovlivnila celý Jaroslavův život. Od otce dostal tahací harmoniku, která se pro něj stala vším. Hraní mu šlo samo a dokonce zkoušel psát pro tento nástroj i své první skladby. Bratr Vladimír ho vzal do mládežnického souboru Elán, kde si všimli, že je talentovaný, proto mu našli učitele. Brzy dokázal zahrát i závažnější skladby, i kompozičních pokusů bylo čím dál víc. Složil například Dumku, kterou rozepsal pro nástroje tamějšího orchestru.

Jaroslavova další cesta byla vcelku jasná - studium na Pedagogickém oddělení Hudební školy Bohuslava Jeremiáše. Byla to v podstatě konzervatoř s pedagogickým zaměřením.

2.2 Studia

2.2.1 Pedagogické oddělení Hudební školy Bohuslava Jeremiáše

Studia na výše zmíněné škole započal Jaroslav Krček v roce 1954. Pětileté studium bylo zaměřené na výuku budoucích učitelů hudby, přičemž se nevyklučovala sólová dráha nebo profesionální působení v některém orchestru. Jediné, co na škole Jaroslavu Krčkovi chybělo, bylo studium dirigování a skladby.

Jeho hlavním oborem byla hra na lesní roh. Na první hodině se zjistilo, že je velice talentovaný. Měl přirozený nátisk a předpokládalo se, že na něj čeká sólová kariéra. Ovšem v pololetí lékař odhalil srdeční vadu, proto byl Jaroslav Krček nucen zvolit jiný nástroj. Tím se stalo violoncello, navíc každý student také hrál povinně na klavír.

Jak už bylo řečeno ze začátku, chybělo Jaroslavu Krčkovi ve škole dirigování. Proto se rozhodl, že odjede na týden do Karlových Varů, kam přijel slavný Roberto Benzi¹. Jaroslav bydlel u svého spolužáka a chodil na všechny zkoušky karlovarského orchestru. Roberto Benzi byl jeho velkou inspirací.

Když nastoupil do druhého ročníku, naskytl se mu příležitost studovat dirigování soukromě u Zdeňka Chocholy, který byl v té době šéfem opery v Českých Budějovicích. Učil ho veškerou dirigentskou techniku a hodiny obohacoval vyprávěním o Václavu Talichovi. Zdeněk Chochola také založil krajský symfonický orchestr složený ze studentů, hráčů divadelního orchestru a lepších amatérů; Jaroslav mu dělal asistenta. Postupem času se z profesního vztahu stalo hluboké přátelství.

Během svých studií v Českých Budějovicích se seznámil s prvními folklórními soubory, o kterých bude řeč v samostatné kapitole. Člověk se také většinou nejvíc naučí,

---

¹ Slavný italský dirigent, během 50 let své kariéry řídil nejslavnější orchestry na světě (Orchestre National de France a Orchestre Philharmonique de Radio France, Ensemble Orchestral de Paris, London Symphony Orchestra, London Philharmonic Orchestra, Royal Philharmonic Orchestra, Philharmonia Orchestra, rozhlasové orchestry v Hamburku a Hannoveru atd). Natočil řadu snímků pro Philips label, také pro E.M.I Classics, Forlane and Naxos. Byl zakladatelem a rezidentním dirigentem Orchestre de Bordeaux-Aquitaine, hudebním a uměleckým ředitelem Arnhem Philharmonic Orchestra, uměleckým vedoucím a dirigentem National Youth Orchestra of the Netherlands.

když je postaven před nečekané úkoly². A někdy to jsou velice zajímavé zážitky. Jaroslav Krček musel při mších v Českém Krumlově zaskakovat za jednu varhanicí, která zrovna porodila dítě. Měl z toho trochu obavy, jelikož byl členem církve husitské a katolickou liturgií neznal. Bylo to šest úžasných týdnů, protože u něho stál Vilém Eben, otec skladatele Petra Ebena, a pomáhal mu. Kromě inspirace získal ještě spoustu zajímavých materiálů z krumlovského archivu.

Ukončíme tuto kapitolu nástupem Jaroslava Krčka na konzervatoř. Ke zkouškám přišlo čtyřicet uchazečů, přijati měli být dva. V komisi byl přítomen kromě jiných i Miloslav Kabeláč, Krčkův pozdější životní učitel. Zkoušky byly velice obtížné. Museli například předvést, že umí zacházet s číslovaným basem a zadirigovat připravenou skladbu. Jelikož byl skvěle připraven, byl Jaroslav přijat a poté úspěšně ukončil i svá studia na pedagogické škole.

2.2.2 Konzervatoř

Přijetí na Pražskou konzervatoř (1959) bylo v životě Jaroslava Krčka důležitým mezníkem, studium začínal s velkým očekáváním. A jelikož už měl nějaká studia za sebou, nastoupil rovnou do třetího ročníku. Spřátelil se zde s mnoha studenty, kteří mají v současnosti zvučné jméno, např. Jan Málek, Ivana Loudová a další.

Na hodinu instrumentace chodili k profesoru Miloslavu Kabeláčovi. Začínali od základů. Prvním úkolem bylo zkomponovat krátkou skladbu jen pro tři bicí nástroje. Zdálo se to jako jednoduché zadání, ale opak byl pravdou. Dokonale vyvážit bicí nástroje, aby se navzájem nepřehlušovaly, a naučit se pro ně psát trvalo celý půlrok. Potom se naučili znát dechové nástroje, nejdříve žesťové, po nich dřevěné. Následovala velice důkladná výuka o smyčcových nástrojích. Kabeláč požadoval, aby znali smyky a nejrůznější způsoby hraní. Od komponování malých komorních děl se dostali až k velkým symfoniím. Svým přístupem Kabeláč posouval myšlení svých studentů od romantického cítění k myšlení více tvůrčímu, osobitému a modernímu. Tím se stává skladatelova hudba charakteristickou a člověk tak vždy pozná autora.

První rok dirigování nepřinesl Jaroslavu Krčkovi nic nového, protože měl již základy ze soukromého studia u Zdeňka Chocholy, které dalece převyšovalo úroveň, jakou v tomto

---

² Z rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 1. 6. 2012.

ročníku po studentech vyžadovali. Pokrok nastal až od následujícího roku, kdy je vyučoval profesor Bohumír Liška. Na první hodině dostali za úkol napsat krátké příklady nějakého rytmu. Co zapsali, měli zadirigovat tak, aby klavírista improvizující na klavír pochopil, co po něm dirigent chce. Takovéto příklady pak dělali stále. Po zvládnutí jednoduchých rytmů přešli ke složitějším a delším úsekům a zdokonalovali se tak v dirigentském řemesle. Vždy je důležitá praxe, proto je Liška bral ke školnímu orchestru, kde je vedl a pomáhal.

Studium u těchto hudebních osobností bylo inspirující a formovalo životy všech jejich žáků.

2.3 Plzeňský rozhlas

2.3.1 Sbor Česká píseň

Jak už jsme se dozvěděli výše, v plzeňském rozhlase působil Jaroslav Krček od čtvrtého ročníku konzervatoře po celých šest let, získával první zkušenosti jako hudební režisér, dirigoval orchestry různého obsazení a také se dostal k prvnímu sbormistrování, a to u plzeňského sboru Česká píseň, který založil a vedl skladatel Zdeněk Lukáš. Jaroslav Krček se zde naučil vnímat přirozené ladění. Tuto schopnost má lidský hlas na rozdíl od mnoha nástrojů. Výjimku tvoří smyčcové nástroje, na které se dá také hrát v přirozeném ladění (viz některé dnešní barokní soubory – Musica Antiqua Köln, Musica Florea apod). Jaroslav postupně dokázal poznat, že malá tercie má tendenci být větší - tím cítíme molovou tóninu v jakémsi napětí - a naopak velká tercie menší. Se Zdeňkem Lukášem pro sbor upravovali lidové písně a střídali se v nácviku. Úroveň sboru se neustále se zvyšovala už tím, že sbor pravidelně natáčel pro plzeňský rozhlas. Účastnili se i mezinárodní soutěže ve Walesu v městečku Llangollen, odkud přivezli čtvrté místo. Zájezdů i soutěží se sborem Česká píseň bylo mnoho a Jaroslav Krček zde prožil mnoho krásného času. Zajímavá byla například i soutěž ve Smetanově síni, kde se potkali se sborem Miroslava Košlera, a měli možnost porovnat provedení povinné písně, kterou bylo moteto barokního mistra Bohuslava Matěje Černožského. Provedení v podání České písně se velmi líbilo jednomu z porotců Miroslavu Venhodovi. Toto setkání bylo významné, neboť s ním Jaroslav Krček v budoucnosti spolupracoval.

2.3.2 Hudební režie

V současné době je Jaroslav Krček znám také jako vynikající hudební režisér a je mnoha interprety vyhledávaný pro svou odbornost i lidskost. Na začátku jeho režijní kariéry ovšem nebyl nikdo, u koho by se mohl poradit, proto Krček spoléhal pouze sám na sebe. Hudební režisér má na starosti nejen kontrolu not, aby byly správně intonačně a rytmicky, ale musí rozumět i technice. Jak vysoko nebo jak daleko postavit mikrofon, aby byl zvuk nahrávaného tělesa vyrovnaný, práce s dozvukem a všelijaké další drobnosti. Když v Plzni začínal, hrál si s akustikou plzeňského studia a spolu se zvukovým technikem experimentovali s postavením mikrofonů. Do plzeňského studia jezdili nahrávat nejen orchestry, ale i sólisté, jakými byli například klavírista Ivan Moravec či zpěvačka Věra Soukupová. Ve zmíněném studiu se nahrával i folklór, který plzeňskou stanicí proslavil, pop-music, dokonce i dechovky. To byla pro Krčka další zkušenost, neboť každý druh hudby vyžadoval trochu jiný přístup.

Během šesti let přítomnosti Jaroslava Krčka jako režiséra v Plzni byl šéfdirigentem Plzeňského rozhlasového orchestru Martin Turnovský. Vše, co Martin Turnovský s orchestrem nahrával, Jaroslav Krček režíroval. Bylo to velice plodné období. Orchester nabýval na kvalitě a nahrálo se mnoho krásné hudby. Zajímavé byly chvíle, kdy s rozhlasovým orchestrem natáčel šéf plzeňské opery Bohumír Liška, jenž byl Jaroslavovým pedagogem na konzervatoři. Nebo když se natáčela Kabeláčova symfonie, přičemž Miloslav Kabeláč seděl s Jaroslavem v režii. V tu chvíli všechny obavy z toho, že opravuje své profesory z konzervatoře, musely jít stranou.

2.4 Působení v Supraphonu

Umělec vždy hledá nové možnosti, kvality, přátele a zážitky. Stejně tak i Jaroslav Krček cítil, že Plzeň mu neumožní další růst, a tato touha k němu přitahovala události, které měly jeho odchod z Plzně urychlit.

Jaroslav Krček tedy v roce 1967 začal působit jako režisér v hudebním vydavatelství a nakladatelství Supraphon, které bylo v té době značně rozsáhlé a mělo velmi vysokou úroveň. Tento obrovský národní podnik měl například 600 prodejen, 5 vybavených studií na vážnou hudbu, dále studia na hudbu populární a na mluvené slovo a hlavně vydával velké množství české hudby. V redakci vážné hudby bylo 5 režisérů a šéfrežisér a

vycházelo zde cca 15 titulů měsíčně. K Supraphonu patřilo také Divadlo hudby, kde se prezentovaly nové nahrávky, a Lyra pragensis, což bylo vydavatelství pro zcela speciální knihy o hudbě. Vydávaly se zde například tzv. „kolibří knížky“, které se vždy prezentovaly jevištně s herci a hudbou. Blízko Národní třídy ještě existovalo kontrolní oddělení, které kontrolovalo každý výlisek. Důkladnost tohoto podniku šla tak daleko, že museli hudební režiséři chodit na pravidelné ušní prohlídky, neboť jejich práce byla označována za rizikovou. Byli-li více než čtyři hodiny tzv. „pod zvukem“ dostávali příplatek nebo volno.

V Supraphonu pravidelně nahrávala Česká filharmonie, Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK, Pražští madrigalisté, sólisté jako Josef Suk, Ivan Moravec, Smetanovo či Vlachovo kvarteto i slovenští umělci. Tak měl Jaroslav Krček možnost spřátelit se s mnoha významnými osobnostmi, ať už s dirigenty, zpěváky nebo skladateli, pracoval také s vynikajícími zvukaři, se kterými se snažili udržovat světovou úroveň nahrávek. Zde zjistil, že úloha režiséra je do značné míry shodná s prací psychologa: s každým umělcem je potřeba jednat individuálně, vytvořit dobrou pracovní atmosféru, pochopit jeho pojetí skladby a trochu víc ho poznat jako člověka. Potom dokáže režisér z umělce dostat skutečné umění. Byl znám jako přísný režisér, který nic neodpustí, se kterým ale šlo nahrávání téměř samo pro jeho inspirující připomínky.

V Supraphonu působilo více režisérů. Každý měl na starost určitou oblast. Není překvapením, že Jaroslav Krček měl pro svou lásku k lidovému umění na starost tuzemský folklór a navíc komorní hudbu a orchestr, k čemuž měl jako vystudovaný dirigent blízko. Za dobu svého působení nahrál mnoho děl, ať už vážné hudby nebo lidové muziky. Jelikož nahrával velice často s Pražskými madrigalisty, rozhodl se, že z některých členů vytvoří soubor a obohatí jej o několik hráčů z Plzně. Tak vyšla první deska Krčkových úprav s názvem Staré české lidové písně. Soubor nahrával i spoustu dalších písní, ve kterých znějí nástroje jako krumhory, trumšajt, různě laděné dudy a další.³

---

³ Z osobního rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 1. 6. 2012.

3 Činnost v souborech

3.1 První zkušenost

Když byl Jaroslav Krček v druhém ročníku tzv. Pedagogického oddělení hudební školy v Českých Budějovicích (1955), přišli za ním studenti z jednoho učňovského internátu. Měli soubor a potřebovali pomoc s nácviem pásma lidových písní, protože se chtěli zúčastnit soutěže. Vše bylo navíc potřeba vymyslet a zapsat do not. Soubor však neměl kontrabasistu, a tak Jaroslav Krček, ač kontrabas nikdy předtím v ruce nedržel, souhlasil, že s nimi bude hrát⁴. Bylo to jeho první setkání s folklórem a také první jeho úpravy. S tímto souborem však nespolupracoval dlouhodobě, odehrál s ním pouze několik koncertů.

3.2 Soubor Úsvit

Ve třetím ročníku téže školy získal Krček první zkušenost s vedením souboru. Střední pedagogická škola měla dívčí skupinu, která účinkovala v rámci českobudějovického folklórního souboru Úsvit. Vedla jej jedna studentka, která však dlouhodobě onemocněla. Dívky ze souboru se na Jaroslava obrátily s prosbou, aby je vedl. Touto spoluprací se Jaroslav Krček dostal do zmíněného souboru Úsvit, kde se v něm naplno probudila láska k lidovému umění, zažíval první výhry v soutěžích a první zájezdy. Bylo to velice aktivní období, jež trvalo čtyři roky a které ho dále formovalo. Například se naučil, že v lidové písni nemůže skladatel předvádět sebe, co všechno dokáže, a všelijak písničku komplikovat. Pochopil, že lidovému umění se musí sloužit. Jindřich Pecka⁵, který tenkrát soubor vedl a který se zde s Jaroslavem Krčkem seznámil, mu říkal: „Jardo, poslyš,

---

⁴ Na kontrabas hraje Jaroslav Krček dodnes, kdykoliv je potřeba, ačkoliv hru na něj nikdy nestudoval. Dokonce dokáže poradit od dirigentského pultu prstoklady hráčům, kteří hru na tento nástroj studovali.

⁵ Jindřich Pecka se narodil 17. 3. 1936 v Suché Vrbné. Působil jako učitel, věnoval se jihočeskému archivnictví a také působil jako vědecký pracovník a zástupce ředitele v Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky. S Jaroslavem Krčkem je spojovala láska k folklóru a lidovému umění. Spolu sbírali lidové písně po Jižních Čechách. Je autorem mnoha textů k písňovým cyklům a vokálně instrumentálním skladbám Jaroslava Krčka. Jindřich Pecka také napsal většinu publikací o Musice Bohemice.

lidová píseň má svou funkci, svůj krajový kolorit, svou stručnost, jednoduchost a svůj výraz. Tudíž musíš všechno toto ve svých úpravách respektovat.“⁶

V roce 1959 byl folklórní soubor Úsvit nominován na zájezd do Francie na mezinárodní folkloristický festival, který se konal v přímořském městě Nice. Byl to první zahraniční zájezd. Všichni si byli vědomi velkého závazku nezklamat, proto měli ještě před výjezdem týdenní soustředění. Jaroslav Krček byl už tehdy vedoucím muziky (kapely) souboru Úsvit a měl k dispozici dvoje housle hrající melodii a dvoje housle doprovodné, které hrály kontry (harmonizace melodie většinou ve dvojjzvucích, někdy trojjzvucích, v rychlejší tempu na lehkou dobu), violu, dva klarinety. Jaroslav se postavil ke kontrabasu. Pro jihočeskou a západočeskou muziku jsou charakteristické dudy, proto oslovili dudáka a redaktora plzeňského rozhlasu Zdeňka Bláhu a muzika byla kompletní. O taneční složku se staral Jindřich Pecka. V Nice se setkali s úspěchem. Jejich vystoupení bylo živé a energické, zároveň v něm byly znát české tradice. Kromě reprezentace českého folklóru měli samozřejmě možnost poznat tamější kulturu i folklór dalších hostujících souborů a to je vždy cenná zkušenost, která může být v budoucnu zúročena.

3.3 Plzeňský lidový soubor

V Plzni, konkrétně v plzeňském rozhlase, začal Jaroslav Krček působit od čtvrtého ročníku Pražské konzervatoře. Byla to pro něj velká škola, získal zde mnoho zkušeností a nových přátel. Významné bylo například působení u Plzeňského lidového souboru, kde byl sedm let. Ten byl sestaven z hráčů rozhlasového symfonického orchestru, tudíž měl k dispozici ty nejlepší hudebníky. Byli velice vstřícní, obzvláště koncertní mistr Jan Sedláček, který mu pomáhal, radil, motivoval. A když Jaroslav Krček přišel s nápadem založit Malou muziku, byl od hudebníků nadšeně přijat. Za celou dobu nahráli to nejlepší, co se v jihočeském a západočeském folklóru dá nalézt, a dokonce dosáhli vrcholných úspěchů v mezinárodní soutěži folklórních nahrávek (Prix Bratislava 1973–1993) jako nejlepší stanice všech ročníků.

Kromě Plzeňského lidového souboru spolupracoval Jaroslav v Plzni ještě s dalšími folklórními soubory. V té době měla plzeňská Škodovka závodní klub, kde mimo jiné působil Soubor lidových písní a tanců, ve kterém fungoval i smíšený sbor. Říkalo se jim

---

⁶ KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. 27 s. ISBN 978-80-900610-5-7

Škodováci. Soubor oslovil Jaroslava Krčka, aby pro ně vytvářel novou hudbu, na kterou by mohli tančit. Složil pro ně dokonce jazzové etudy, které byly tehdy v podobných souborech trendem. To byla pro Jaroslava Krčka další nová zkušenost.

3.4 Soubor Ladislava Vycpálka, tzv. „Vycpálkovci“

Když Jaroslav Krček přešel z Plzně do Prahy, založil při souboru Ladislava Vycpálka Malou muziku, která byla natolik slavná, že se dokonce zúčastnila mezinárodní soutěže ve městě Llangollen ve Walesu, odkud si přivezla třetí cenu. Krom Malé muziky, která měla dvoje housle, violu a kontrabas, vybudoval Krček ve zmíněném souboru třicetičlenný orchestr, pro který psal stylizované úpravy lidových předloh. Jedna z nich, tzv. Selský tanec, byla natolik úspěšná, že byla vybrána na celostátní spartakiádu. V souboru Ladislava Vycpálka působil Jaroslav Krček tři roky.

3.5 Chorea Bohemica

Vznik tohoto souboru, který předcházela dnes známému souboru Musica Bohemica, vyplynul z jednoho zahraničního zájezdu s „Vycpálkovci“ do Francie. Jaroslav Krček s nimi jel jako kontrabasista. Nevládla tam ovšem moc příznivá atmosféra. Členové byli navzájem rozhádaní a stěžovali si na vedení. A tak Jaroslav Krček navrhl, že založí nový soubor a přizve lidi, kteří sami budou chtít. Vznikl soubor ojedinělý, plný energie a s novým pohledem na folklór. Nazvali jej Chorea Bohemica⁷, o choreografii se starala Alena Skálová⁸. Když se řekne folklór, člověk si představí nejen lidové písně tance, ale i tradice, obřady nebo legendy. A právě hudebně a pohybově ztvárněné legendy, balady nebo zvykosloví měly v souboru Chorea Bohemica ohromný úspěch a staly se pro soubor typickými.

Koncerty byly většinou tematické. Kromě Vánočního a Velikonočního koncertu bylo jedním z dalších slavných představení Bláznův den aneb Alabožský muzikál, který byl

---

⁷ Z lat. chorea = tančit, bohemica = český; hudebně taneční divadlo.

⁸ Významná choreografka, pedagožka a tanečnice. Spolupracovala např. se Souborem Ladislava Vycpálka, Hradišťanem, s divadelními soubory (Národní divadlo, Divadlo na Vinohradech, Laterna Magica).

inspirován obrazy Hieronyma Bosche⁹. Hlavní postavou byl tzv. Alaboš, který měl ztělesňovat moc. Byl vysoké postavy, avšak bez obličeje, a na hlavě nosil zvláštní korunu.

Chorea byla vlastně prvním souborem svého druhu, neboť se stylizovala do lidového divadla, čímž představila nový směr prezentace lidového umění na pódiu. Její hudební zvuk byl jedinečný, neboť se zde používaly netradiční hudební nástroje, které pro soubor vyráběl Jaroslav Krček (niněra, trumšajt, malá harfa, různé bicí nástroje a další). Pódiové provedení bylo naprosto strhující nejen díky temperamentnímu projevu zúčastněných, ale také kvůli bohaté výpravě, tanci, pantomimě, slovu, hudbě a režii. Tvůrci souboru Chorea Bohemica (Krček, Skálová) měli tak silný tvůrčí potenciál, že už jim nestačily jen folklórní náměty, a tak se ve vrcholné kariéře souboru objevovaly zcela ojedinělé výtvořiny, například *Lod' bláznů* (taneční freska inspirovaná stejnojmennou knihou renesančního humanisty Sebastiana Branta s Dürerovými obrazy) či *Pražské vigilie* (suite inspirovaná středověkými žakovskými moralitami). Odezvy na vystoupení byly plně nadšení z úžasné, jedinečné a nezapomenutelné atmosféry. Jaroslav Krček i dnes říká, že Chorea Bohemica byla silnou brázdou na jeho duši. Jeho spolupráce se souborem Chorea Bohemica trvala dvacet let.¹⁰

3.6 Musica Bohemica

Stejně jako na zahraničním zájezdu do Francie vznikla myšlenka založit soubor Chorea Bohemica, tak na jiném zájezdě, tentokrát s Pražskými madrigalisty, přišel nápad vytvořit vlastní těleso, které bude autorské, tzn. v první řadě bude provádět hudbu Jaroslava Krčka. Jaroslav Krček tedy oslovil některé hudebníky z řad Pražských madrigalistů a po příjezdu do Prahy přizval i další, o nichž věděl, že jsou znamenitými muzikanty. V roce 1975 se tak zrodila Musica Bohemica, těleso stejně osobité jako byla Chorea Bohemica. Do roku 1993 fungovali ve svazku Symfonického orchestru hl. m. Praha FOK jako samostatný komorní soubor. Dnes soubor funguje jako občanské sdružení. Je to soubor s jednou z nejdelších tradic u nás, jelikož funguje již 37 let.

---

⁹ Hieronymus Bosch, vlastním jménem Jheronimus Anthonissoen van Aken, byl přední holandský malíř přelomu 15. a 16. století. Na obrazech většinou zachycoval hřích a morální úpadek lidstva, zobrazoval vnitřní stránky člověka racionálně pojaté jako demony, části lidského těla, strojů a zvířat. Některá jeho díla byla ve své době považována za kacířská.

¹⁰ Z osobního rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 6. 6. 2012

Prvotní obsazení souboru bylo v tomto složení: dvoje housle, viola, kontrabas, dvě flétny, klarinet a fagot. Dále Jaroslav Krček připojil harfu a nakonec i hoboj, na který hrála manželka Jaroslava Krčka Gabriela, která je v souboru stále. Důležití byli také zpěváci, kterých se v průběhu let vystřídal mnoho. Všichni byli vynikající, s jedinečnou barvou hlasu a přirozeným projevem, který je tak žádoucí pro interpretaci lidových písní. Asi navždy zůstane v paměti zpěvák Lubomír Vraspír, který si svým podmanivým hlasem získal srdce mnoha lidí. S jeho příchodem se složení celého souboru na delší čas ustálilo.

Provádění vlastní autorské tvorby a lidových písní hudebníci postupně obohatili o hudbu historickou, takže bylo nutno doplnit instrumentář o další nástroje, např. cembalo. Hudbu historickou žádalo hlavně zahraniční publikum, neboť se soubor chtěl prezentovat i mimo svou zem. Avšak i do zahraničí postupem času vyvážel český folklór. Soubor pořádal hudebně výchovné koncerty pro děti a mládež, během nichž představil mnoho netradičních hudebních nástrojů. Samozřejmě tak jako v souboru Chorea Bohemica se i zde zrodily tradiční tematické koncerty, jako například vánoční, které byly vytvářeny formou aktivního účinkování s publikem.

Musica Bohemica provádí díla i jiných skladatelů, jakými jsou například Zdeněk Lukáš, Jan Málek, Jan Slimáček, Tomáš Svoboda a také Jaroslavův mladší bratr Josef Krček. Soubor vytvořil mnoho nahrávek pro různé české i zahraniční firmy, můžeme je slyšet v mnoha dokumentárních filmech či dokonce ve večerníčcích (např. Cesty formana Šejtročka).

Projev souboru Musica Bohemica je tak osobitý, že jakékoliv srovnání je těžké, ne-li nemožné. Charakteristická barva zvuku souboru je dána složením nástrojů a pak jejich vzájemným kombinováním. A hlavně společnou myšlenkou všech muzikantů, kterou je vtáhnout posluchače do světa hudby a přinášet nová poznání a nové zážitky.¹¹

---

¹¹ Z osobního rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 6. 6. 2012

4 Sběr lidových písní a výroba nástrojů¹²

„Začal jsem lidovému umění sloužit. Musím však přiznat a zdůraznit, že lidové umění sloužilo i mně, vychovávalo mne a vychovává dodnes. Učím se z něho např. to, že má člověk hledat pravdu, tvořit pro skutečnou potřebu umělecky vyjádřit, co člověk žije a co cítí. Upřímně a nesobecky se se vším vyrovnat. A také mne učí, že se nemá nic tvořit pro nějaký prospěch, ale jen z horoucí lásky a pro horoucí lásku. Učí mne dokonce i to, že má člověk ve své tvorbě tak dlouho hledat vyjádření, až zjistí a je sám přesvědčen, že je každý tón správný, každá melodie, harmonie, polyfonie dotažená do definitivního, dokonalého tvaru, každá dynamika na svém místě, každý nástroj využit k tomu, aby sloužil záměru, aby tvůrce věděl, že vytvořil skutečný, pravdivý a sdělitelný obraz svého přesvědčení, názoru a pochopení.“¹³

Jaroslava Krčka si v jeho studijních letech (1954–1959) často zval tehdejší redaktor českobudějovického rozhlasu Lubomír Soukup, aby z nahrávek přepisoval do not nejrůznější lidové písně. Nebylo to mnohdy úplně jednoduché. Staří lidé už špatně drželi intonaci, proto byl Jaroslav Krček nucen si některé melodie domýšlet. Velice zdouhavé bylo zapisování složitých církevních zpěvů, zvané „pandělinky“, což byly zpěvy chorálového typu na české texty, velice rozměrné a složité, a vždy to zpívaly ženy. Tyto nahrávky se musely několikrát vracet, aby se nezapsaly chybně. Mezi lidmi se nezpívaly jenom písně milostné, svatební, písně o tradicích a o jiných běžných činnostech. Nejednou se ozvala nahrávka, při které by se červenal i ten nejotrlejší. Ale zapsat se to muselo, takže se písnička pustila celá a některé sloky se i vracely. Sám Jaroslav Krček říká: „Větší lascivnost jsem v životě nezapisoval.“¹⁴

4.1 Lidové balady a legendy

S Jindřichem Peckou (viz dále) tomu říkali „Cesty za moudrostí“. Vlakem vždy dojeli na konkrétní místo a pak už chodili zásadně pěšky. Neměli s sebou nic než pár korun, Jaroslav Krček měl notový zápisník a Jindřich Pecka zápisník na texty. Mnoho písní

---

¹² Z osobního rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 1., 6. a 11. 6. 2012.

¹³ KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha 2011: Vydavatelství ABM, 2011. ISBN 978-80-900610-5-7

¹⁴ Z osobního rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 11. 6. 2012.

sbírali na Stašsku¹⁵, v okolí Vimperka. První cesta vedla do hospody, kde ale moc informací nezískali. Pak začali chodit od stavení ke stavení, kde se dozvěděli, kdo jiný by jim ještě mohl něco sdělit a zazpívat. Tak dorazili například do domku, kde žila paní Voldřichová, jež jim s velkým zaujetím zazpívala vánoční Legendu o narození Páně. Na této legendě je zajímavé, že se v ní vyskytuje zároveň vánoční a velikonoční motiv i moment zázraku.¹⁶

Po generace se vyprávěly i nejrůznější balady, např. Vandrovali hudci¹⁷: Dva mládenci chtěli vyrobit housle, a protože je k tomu zapotřebí javorové dřevo, šli porazit strom. Když poprvé zatli, strom zavzdychal. Když zatli podruhé, vyprýštila se krev a potřetí dřevo promluvílo. „Já nejsem to dřevo, já jsem krev a tělo. Jsem chudá děvečka tu z toho městečka. Máti mě zaklela, když jsem vodu brala, s milým jsem meškala.“ Děvče jim dále řeklo, aby housle vyrobili a šli její matce zahrát. Hudci počli hráti, matička plakati. „Nehrajte mi hudci, vy švarní mládenci, dosti já hoře mám, když své dcery nemám.“ Tento motiv lze nalézt téměř ve všech slovanských národech, jenom na Moravě existuje více verzí. Jaroslav Krček zpracoval tuto baladu tak, že zachoval pouze lidový text a ostatní je jeho vlastní tvorbou.

Jiná balada s názvem Noviny této¹⁸ je už téměř horor: Pán z Kumštátu jménem Boček měl rychtáře, kterého měl rád. Ten rychtář ovšem překážel mnichům, bezdůvodně ho prohlásili za kacíře a nechali popraviti. Kacíři tenkrát nesměli být pohřbeni na normálním hřbitově, ale stranou od ostatních. Pána Bočka velice rozzlobilo, že se bez jeho svolení něco takového stalo. Proto nechal rychtářovu mrtvolu ukradnout, z těla připravil chutný pokrm a pozval mnichy na hostinu. „Žerouce“ chválili pánu chutný pokrm, „hostina chutná nad zajíce jest“, a když se dosyta najedli a napili, pán jim řekl: „A kde vy lehnete, až vy umřete?“ Oni odpovídají: „Tam, kde všichni věrní. Ne na rozhraní, jako kacíři.“ Pán jim řekl: „To jsem rád, že i můj rychtář tam bude s vámi.“ Mniši se lekli a začali se ptát, jak je to možné. Pán jim odpověděl: „Protože jste žili v hříších, máte ho v břiších. Tak

---

¹⁵ Oblast kolem obce Stachy v Jižních Čechách. Patří pod okres Prachatice. Od Vimperka je obec vzdálena asi 11 km.

¹⁶ Notový záznam a celý text v příloze.

¹⁷ Notový záznam a celý text v příloze.

¹⁸ Notový záznam a celý text v příloze.

venzte ty kosti, které jste ohryzali, a řádně je pochovejte.“ A když mniši kosti pochovávali, „Salve“ při tom zpívali.

V lidové poezii můžeme nalézt i duchovní motivy. Je zde prostě a jednoduše řečeno, že smrtí nic nekončí.

Vyletěla duše z těla,	,Tvůj hospodář ti umřel,
žádný neví, kam letěla.	aby jsi to věděl.
Sedla ona na hájíček,	Nenes žádný smutek, nes ovoce dál,
na zelený trávníček.	Pán Bůh si ho vzal.
Hořelo srdéčko, hořelo plamenem,	
a když dohořelo, stalo se kamenem.	

To je také perla lidové moudrosti a dokonalosti.

Už v pohanských dobách můžeme nalézat zvyky, kterými si lidé vyprošovali dobrou úrodu, zdraví dítěte, prosili různé živly o pomoc. Lze předpokládat, že zde má svůj původ i Prosba za vláhu.¹⁹ Podoba, jakou známe dnes, je už postavena na křesťanském základu.

Už tenkrát přišli na to, že je velice obtížné lidovou píseň zapsat. Neexistuje univerzálnost, každý zpěvák je originální. Nemůžeme totiž zaznamenat akcentaci, důraz, napětí tónu, výraz, jemné rytmické nepravidelnosti, ani osobité svérázné projevy zpěváků. Je to „živá voda“. Lidový zpěvák stejnou píseň nezaspívá dvakrát naprosto stejně. Další člověk ji bude interpretovat také jinak a v jiném prostředí si dokonce mohou lidé změnit i nějaký tón. Takto se lidová píseň vyvíjela, rostla, až se dostala do ryzí podoby, a proto vydržela. Je ohromným bohatstvím, když si lidové písně dokážou generace navzájem předávat.

4.2 Lidové zvyky

Avšak neudržovaly se jenom lidové písně, ale i nejrůznější zvyky, např. Konopická, což byla v podstatě lidová opera. Byl to zvyk jako dožínky, jednalo se však o sklizeň konopí a lnu. Lidé si k tomuto zvyku vymysleli komickou svatbu, kde hlavními postavami byli Konopička, Konopičák a chasa, a veškeré dění se zpívalo.²⁰ Chasa šla nejdříve pro

---

¹⁹ Notový záznam a celý text v příloze.

²⁰ Ukázka jedné z lidových písní tohoto zvyku na CD.

Konopičáka. Byl většinou ve stodole v nějakém vikýři a chasa ho musela velice přemlouvát, aby se šel oženit.

Konopičáku, alou, alou	pro tě s károu, štyrma kolma,
přijeli jsme pro tě s károu,	Konopičáku, alou, alou.

Naložili ho na káru a vezli za ves, kde byla bouda vyrobená z konopí a v ní zavřená Konopička. Nyní začíná přemlouvát Konopičák Konopičku, aby si ho vzala. Přemlouvá jí, jak jí bude vařit, se vším pomáhat a že všechno umí. Ona ale nechce a odmítne ho. Což je ovšem moment pro zapálení boudy, a tak je Konopička donucená vyjít ven a se vším souhlasit. Konopička s Konopičákem jsou na káře odvezeni jako komická svatební dvojice do hospody, kde se vše oslavuje jako při řádné svatbě – velká hostina, „kořalíčka“ a hlavně lidové písně. Tancovala se tzv. kolečka, která jsou dvoudobá i třídobá. Při dvoudobých kolečkách došlo i na popěvky, které Jaroslav Krček s Jindřichem Peckou velice rádi sbírali. Během tance klarinetista provedl tzv. přicviknutí, hudba se zastavila, klarinetista na někoho písknul a ten musel nějaký popěvek zazpívat. Byl vždy veselý, někdy trochu „košilatý“. Když si nemohl vzpomenout, musel zaplatit, nebo dát rundu kořalky.

Lezla Káča po žebříku, noha se jí podšmikla,
vona spadla do řezárny, zabila tam králíka.

Žádnej neví, neuvěří,
jak se s naší Káčou leží,
žádnej neví, neuvěří,
jak se s naší Káčou spí.

Káča lehne jako jehně,
celou noc se ani nehne,
žádnej neví, neuvěří,
jak se s naší Káčou spí.

Ráda bych se podívala na ty noví manžele,
když voni si spolu lehnou, co daj mezi sebe.

Kdybych já byl jako táta, můj táta jako já,
měli bysme jednu mámu dohromady vobá dvě.
Ale že je táta starší asi o tři měsíce,
on si lehne ke svý mámě a já musím k svý holce.

Ve Volyni na náměstí
jsou tam hezký holčičky,
byly by však eště hezčí,
kdyby měly spodničky.

Jedna holka povídala:
,Franto, mám tě ráda.'
Pepíka však milovala
do samého rána.

A vy páni muzikanti, vy přijdete do nebe,
mezi svatý chocholatý, co dělají he he he.

Lidové umění je studnice školy a moudrosti. Veškerá moudrost je zde ve zkratkách, člověk se tam dozví vše. Stejně tak v tradiční lidové pohádce. Dítě se zde dozví, že pokud chce něčeho dosáhnout, musí umět něco obětovat, nad zlem může zvítězit jenom láska a dobro, ale vše si musí dobýt pouze poctivostí. Oběť, služba, láska – tyto pojmy se vyskytují v každé pohádce. Lidové umění bylo v podstatě pro život prostých lidí velice potřebné, aby uměleckým způsobem svůj život vytvářeli a také si zpětně pomáhali život přežít. Když jim bylo smutno, píseň je rozveselila, mohli si zatančit, uměli vyjádřit vztah k přírodě. Pro tyto atributy přirozeného vztahu k přírodě, k životu, k lásce a pozitivním věcem je dobré tradiční lidové umění udržovat.

4.3 Výroba hudebních nástrojů

„Mám rád stromy. Jsou to krásné objekty. Každý je jiný. Vznikají tak, že jsou doslova vytáženy ze země sluncem a vodou. Taky v nich něco proudí a chvěje se, jako v nás. To s nimi máme společné. Ale jinak už nic. Protože stromy jsou tvorové mírumilovní, jsou smířeni s místem, na kterém vyrostli, a koneckonců zpívají na nich ptáci. Je až fascinující, jak některé z nich pomalu rostou a dlouho žijí. A pak přijde člověk a strom porazí. Přeseke jeho souvztažnost mezi sluncem a zemí. Ale stromy umírají dlouho. Avšak i mrtvý strom je krásný a člověku k užitku. A když z něho člověk udělá hudební nástroj, vrátí mu jednu jeho živou vlastnost. Chvění. Nástroj se pak chvěje v rukou člověka a člověk se chvěje s ním. V harfách, klarinetech nebo houslích.“²¹

První podnět pro výrobu nástrojů přišel v době působení v souboru Chorea Bohemica. Jaroslav Krček tam měl dispozici dvoje housle, violu, kontrabas, dva klarinety a flétnu. Do představení se také vracely zobcové flétny, s bratrem Josefem Krčkem sehnal Jaroslav nástroj zvaný tarogható²², což je jednoplátkový dřevěný nástroj. Zařadil i nejrůznější bubny.

---

²¹ KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. ISBN 978-80-900610-5-7

²² Obrázek v příloze.

Jeho velkou touhou bylo získat trumšajt (tromba marina)²³. Tento nástroj, na který se hraje smyčcem, tvoří dřevěná ozvučná skříň s kolíkem v horní části, na který se uchytí struna, která je vedena dolů. Principem tohoto nástroje je zvláštní kobylka, která má dvě ramena. Jedno rameno je připevněno k ozvučnici napevno, druhé je volné, avšak je tak blízko ozvučnici, aby rozechvělá struna, která skrz kobylku prochází, rozechvěla i toto volné rameno. Tento nástroj plnil ve středověku na lodích funkci lodní sirény. Proto název tromba marina – trouba mořská. S výrobou Krčkovi pomohl tesařský mistr Jan Borůvka a pak už následovalo mnoho dalších nástrojů, např. vozembouch²⁴, niněry²⁵, malé harfy, žaltáře nebo vymyšlený nástroj zvaný virgo²⁶ (panna), který má struny křížem a brnká se na ně jak nahoře, tak i uprostřed a dole.

Jaroslav Krček spolu s Janem Borůvkou vyrobili malou chromatickou harfu²⁷. Když ji však Krček dokončil a natáhl struny do krásné klenuté desky, dřevo nezvládlo tah strun a harfa se rozsypala na několik kousků. Když ji potom spravoval, dal do trupu trámec, do kterého jsou struny uchyceny. Skrz vrchní desku struny jen prochází. Zvukově tato harfa zní, jako loutna.

---

²³ Obrázek v příloze.

²⁴ Obrázek v příloze.

²⁵ Obrázek v příloze.

²⁶ Zvuková ukázka na přiloženém CD.

²⁷ Obrázek v příloze a zvuková ukázka na přiloženém CD.

5 Tvorba Jaroslava Krčka

„Co tvorba ve skutečnosti je? Čím jsem starší, tím více věřím představě, že vše, co přivedeme na svět jako tvůrčí čin, jako umělecké dílo, dávno žije v prostoru a čase a my jen svou schopností snímáme tuto skutečnost, zhmotníme ji, dáme jí formu a ducha své individuality. Přesto je každé dílo jedinečné, neopakovatelné právě v oné formě, kterou získá skrze nás. V tom je naše zásluha rovněž jedinečná. Tak jedinečná, jako naše duše a naše „Já“.“²⁸

Krčkovy první kompoziční pokusy se nedochovaly. Když bylo Jaroslavu Krčkovi asi 17 let, veškerý svůj materiál spálil. Dotkla se ho otcova výtka, že stále sedí nad notovým papírem, místo toho, aby dělal něco užitečného. I přesto se asi tři nebo čtyři prvotiny zachovaly. Jednou z nich je hudba k Tylově hře Tvrdohlavá žena pro českobudějovický ochotnický divadelní spolek. Další je skladba Les, op. 1, pro dívčí pěvecké trio, dvoje housle a violoncello na text Jindřicha Pecky. Krček ji napsal pro trio souboru Úsvit, v němž kromě Evy Peckové a Jindry Opavové zpívala také Iva Janžurová. Další zachráněnou skladbou byla kantáta Kolíbačky rovněž věnovaná souboru Úsvit.

Jaroslav Krček se nespécializoval jen na úpravy lidových písní a na kompozice inspirované folklórem. Na hodinách se svým profesorem skladby Miloslavem Kabeláčem vyzkoušel mnoho nejrůznějších skladatelských technik. Experiment ho lákal, proto se rozhodl pro pokus se zhudebněním čísel. Jaroslav Krček si očísloval chromatickou stupnici od tónu C a napsal skladbu Variace pro symfonický orchestr, což byly variace na pět čísel – 5 3 2 4 1. S těmito čísly pracoval melodicky, harmonicky, rytmicky a metricky apod. Dodnes si pro pobavení zpívá čísla aut a díky této „hře“ si dokáže pamatovat nejrůznější důležitá čísla, např. číslo bankovní karty nebo mobilního telefonu.

Další zajímavou zkušeností byla tvorba elektroakustické hudby. Po pokusech s menšími díly se Krček rozhodl pro elektroakustickou operu. Jako téma si vybral starozákonní legendu o zboření města Jericha s postavou nevěstky Raab, která pomohla Izraelitům do města, protože vzplála láskou k jednomu z izraelských špehů. Jaroslav Krček nejdříve na magnetofonový pás nahrál všechny texty libreta, které namluvil Radovan Lukavský. Zpěváci pak své pěvecké party dotvářeli mluvou, voláním, lkaním i polohami

---

²⁸ KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. 201 s. ISBN 978-80-900610-5-7

mezi tím. Krčkova práce tak zde byla spíše režisérská. Pro všechny bylo toto nahrávání velice detailní, muselo se jít až k samé podstatě prožívání. Další fází bylo nahrávání doprovodu. Aby vše působilo dojmem časů dávno minulých, použil Jaroslav Krček severskou pastýřskou troubu, různé údery se nahrály na činely a tam-tam, ale objevil se tam i pro klasickou hudbu netradiční zvuk plynového hořáku. Pro dojem bořícího se města použil Krček také zvuk velikonoční řehtačky. Z hudebních nástrojů použil zobcovou flétnu a violu. Pak se vše třídilo, upravovalo, zvuky se stáčely do sebe, transponovalo se nebo se rozladovalo. Takto se opera tvořila třináct měsíců, dvakrát týdně po pěti hodinách. Když bylo dílo hotové, zaslali ho na soutěž do Ženevy, kde získali jednu ze dvou hlavních cen.

5.1 Přehled tvorby

Jaroslav Krček pronikl téměř do všech hudebních forem a žánrů. Symfonií napsal šest, přičemž třetí je inspirována osobností Jana Amose Komenského a nese proto název Symfonie č. 3 „Jan Amos“. Elektroakustickou operu Nevěstka Raab jsme již jmenovali výše, mezi největší dílo však můžeme považovat oratorium Ten, který jest, které je inspirováno kristologií rakouského filosofa Rudolfa Steinera a bylo premiérováno při příležitosti 150. výročí Steinerova narození 6. března 2011 ve Smetanově síni Obecního domu v Praze. Krček také složil několik baletů a hudbu pro tanec, jmenujme například Bláznův den nebo Loď bláznů, které prováděl se souborem Chorea Bohemica, nebo Rožumberské obrázky či Romanci o Ječmínkovi. Jako melodram zpracoval Rozmluvy s časem, Zařikání milého nebo Šibeniční písně. Složil celkem sedm mší – č. 1 „Vánoční“, č. 2 „Česká“, č. 3 „Vánoční“ (také nevánoční verze), č. 4 „Lomnická“, č. 5 „Legenda vánoční“, č. 6 „Lidová mše vánoční“, č. 7 „Zpěvy vánoční“.

Napsal Koncert pro housle a symfonický orchestr a Koncert pro hoboj, harfu a komorní orchestr, jeho další instrumentální díla jsou Tři taneční etudy, Tři jazzové etudy, Fanfára pro dechový orchestr, Tři tance ve starém slohu, Meditace, Rozjímání, Mlčení, Suita semplice I. a II. a mnoho dalších. Ze zmiňovaných elektroakustických skladeb uveďme ještě např. Sonáty slavičkové, Memento, Prosbauza vláhu, Dudácký tanec I. a II., Rozmluvy s časem a další.

Mezi skladby vokální a vokálně instrumentální řadíme Les, Kolíbačky, Amore, Maiestas Carolina, Testamenti, Ó, lux mundi, Nad kolébkou, Hádej, hádej, Hořické pašije, Šibeniční písně atd. Obsáhlou kapitolou jsou samozřejmě vokální skladby na lidové texty a

úpravy lidových písní, kterou se budeme zabývat později. Jaroslav Krček vydal několik zpěvníků a sborníků – jmenujme např. Deset lidových písní pro zpěv a klavír a Myslivecké písně (Supraphon), Nad kolébkou (Portál); ve vydavatelství ABM (Ars Bohemica Musica) byly vydány Vánoční písně z barokních kancionálů, Lidové písně z repertoáru souboru Musica Bohemica, Nad kolébkou, Historické a časové písně z doby třicetileté války, Tance 17. a 18. století, Koledy pro smíšený sbor a capella a Český zpěvník.

Rozsáhlou kapitolou tvorby Jaroslava Krčka jsou skladby komorní, které skládal nejen pro svůj soubor Musica Bohemica – Smyčcový kvartet H, E, D, A, Drobnosti, Klavírní kvartet, Koncertní etudy pro hoboj sólo, Variace na lidovou píseň „Proč, kalino, v struze stojíš“, Hudba pro violu, fagot a klavír, Musica per Musica Bohemica, Čtyři renesanční miniatury, Chvála houslí, Píseň je píseň a mnoho dalších.

Jaroslav Krček je rovněž autorem hudby k různým celovečerním (Poslední propadne peklu, Plaché příběhy, Tajemství starého mlýna) a krátkým filmům (Ježčí kůže, Dřevo se hudbou odívá, Bakaláři, Zpívánky – 9 dílů), k filmům dokumentárním (O Valašském povstání, Tudy prošel malíř, Návraty Jaroslava Krčka) a také k večerníčkům (Kašpárek, Honza a drak, Příběhy čokoládového panáčka, Cesty formana Šejtročka).

Tvorba Jaroslava Krčka je velice pestrá a široká a zasahuje snad do všech oblastí hudby. Můžeme si všimnout jeho záliby v modalitě i netradičních harmonických postupech, které jsou velice časté v kompozicích s folklórní inspirací (Hádej, hádej). Jeho díla se vyznačují nápaditostí a vždy hlubokým obsahem, které vylučují záměnu s jiným autorem.

5.2 Tvorba na lidová témata²⁹

„Je to esence krásy, kterou básník nevymyslí, neb ji tvoří čas. Je to něco definitivního. Každé slovo je tu váženo na lékárnických vahách. Nic nechybí, nic nepřebývá. Takové texty mě vždy fascinovaly a lákaly k zhudebnění. Lákaly, ale také vedly k největší možné odpovědnosti. Třásla se mi ruka a uvnitř mne bylo vždy zvláštní chvění.

---

²⁹ Z rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 11. 6. 2012.

*To abych nepomačkal ten křehký, krásný výtvar času, abych nepokazil ono vycizelované, ale naopak abych svým zhudebněním krásu těchto textů vynesl na slunce.*³⁰

Prvotním impulsem je výběr tématu - lidového textu, který Jaroslava Krčka inspiruje. Lidové texty jsou rytmizované, mají náboj a dokonalost, jsou vytříbené a ve verších. Jak říká Jaroslav Krček, jsou chvíle, kdy jsou skladatelé vedeni duchovním světem. Hudba je jim diktována a skladatelé jí dávají jenom svou individualitu a formu. Jelikož Jaroslav Krček prožil s lidovými písněmi nádherné, inspirativní chvíle, zvláště při jejich sběru, má je doslova „v krvi“. Proto v okamžiku, kdy se rozhodne zkomponovat skladbu na lidový text, ví, že ji napíše.

Velkou láskou Jaroslava Krčka jsou písně o vojně, z nichž sestavil dva cykly – Písně o vojně I. a II. - dvě z nich (Copak mě neznáte, Bude vojna, bude) můžeme slyšet na přiloženém CD. Dalším dílem jsou Žákovské vigilie na anonymní text středověké žákovské poezie, Slavičkové a bubeník a Pět písniček s vozembouchem. Další dílo s názvem Blábolinky vzniklo tak, že si Jaroslav Krček vypsál z Erbenovy sbírky Prostonárodní písně a říkadla slova, která nic neznamenaají, vytvořil z nich básničky a ty pak zhudebnil. Dále například zhudebnil Říkadla, Písně milostné, Písně do dálky, Komáři se ženili, V tom královém dvoře, Písně třicetileté války nebo Ukolébavky.

Rozměrným dílem je suite Český rok postavená na českém zvykosloví a lidovém humoru, která popisuje všechny měsíce v roce. Veškerý text je zde lidový. Hej! Radost má je třívětá kantáta na lidové texty pro dětský (chlapecký) sbor, lze ji provádět i komorně se souborem Musica Bohemica.

Lidové balady jsou textově i hudebně na vysoké úrovni, proto při úpravách některých z nich ponechal Jaroslav Krček hudební předlohu, jen přikomponoval stylizovaný doprovod nebo spojil dvě hudební varianty. Patří sem např. balady Vandrovali hudci, Stroj se, panno, stroj se, Vdala matička. Velké zvykosloví je Zaříkání milého, což je barokní text z Moravy. Milá, v touze mít svého milého, ho všelijak zaklíná, aby byl jen pro ni a vzal si ji.

---

³⁰ KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. 205 s. ISBN 978-80-900610-

5.3 Analýza skladeb

5.3.1 Hádej, hádej

Hádej, hádej je komorní kantáta pro dětský sbor, sóla a komorní soubor na text Jindřicha Pecky. Má opusové číslo 90, ale svůj původ bychom měli hledat v úplných začátcích tvorby Jaroslava Krčka. Je to totiž přepracovaná skladba Les, která je určena pro dvoje housle, violoncello, soprán, mezzosoprán a alt. Má opusové číslo 1 a Jaroslav Krček ji složil, když mu bylo 18 let. Tehdy Jindřich Pecka Jaroslavu Krčkovi předčítal z Burešovy sbírky Otvírání studánek. V té době ani jeden netušil, že už tento text zhudebnil Bohuslav Martinů. Jelikož se básně oběma líbily, rozhodli se, že zpracují podobné téma, kterým bylo otvírání lesa. Jindřich Pecka vytvořil textovou předlohu, kterou Jaroslav Krček zhudebnil. Když se ovšem dozvěděli o díle Martinů, původní název Otvírání lesa zkrátily na Les. Jaroslav Krček později toto rané dílo přepracoval do podoby Hádej, hádej.

Soubor je složený jen ze šesti nástrojů – flétna, hoboj, harfa, housle, viola a bicí (claves, tamburina, triangel). Důležitým nástrojem je zde harfa, která plní funkci basového nástroje, a navíc dodává skladbě ušlechtilou a vznešenou barvu. Avšak i v částech, kde harfa nehraje, působí zvuk souboru harmonicky kompaktně.

Sbor je v téměř celé kantátě veden jednohlasně, pouze v jedné části je dvojhlas v paralelních kvartách a vzápětí rozveden do trojhlasu. Skladba není náročná rozsahově, pohybuje se v rozpětí od d^1 do e^2 , ale obtížnější je práce s textem – neslabikování, zdůraznění důležitých slov, protažení dlouhých samohlásek.

Kantáta pojednává o tradici otevírání a zavírání lesa. Můžeme zde nalézt určitou paralelu se skladbou Otvírání studánek Bohuslava Martinů.

Celou kantátu můžeme rozdělit do velkých oddílů A B A. Každý velký oddíl má i své vnitřní členění.

Velký oddíl A zazní v dórské tónině od d a je předehrou celé kantáty (ukázka 1). Můžeme ho rozdělit na části A, B, C, A. Prvních 8 taktů, jež jsou částí a , vedou housle melodii, kterou v dalším osmitaktovém oddíle b přebírá hoboj, a dostáváme se do modality. Dalších 8 taktů, část a , se vrací zpět do dórského modu s melodií v houslovém partu. Melodie je ozdobná, tvořená převážně šestnáctinovými hodnotami a přirozeně plyne.

Harfa *mp*

Housle *f* *mp*

Viola *mp* *mp*

Bici *mp* *f*

Hoboj *f*

Harfa

Housle

Viola

Ukázka 1

Část *B* je recitace, text o třech slokách, který nás seznamuje s dějem celé skladby.

Část *C* se také člení na více dílů. Obsahuje části *a b a* a ty se dají také ještě vnitřně rozdělit. Začíná v tónině *e moll* v třídobém taktu s textem „Zavonělo doubí“. 10. až 21. takt je psán ve dvoudobém metru, takže celý úsek trochu poskočí dopředu. Od 22. taktu se opět vracíme do klidného třídobého metra jako v úvodu části *C*. A vrací se opět část *A*. Je úplně totožná s úvodní předehrou. Celou tuto první část uvozuje i ukončuje.

Následuje velký oddíl *B*. Je z celé skladby nejrozsáhlejší a má nejvíce dílčích dělení. Do tohoto oddílu nás uvede svou variací v tónině *F dur* flétna (část *D*, ukázka 2).

Ukázka 2

Je předehrou k části, kde sbor zpívá první hádanku „Z borovice, smrku, klenu...“. Ve 12. taktu se ke sboru ještě přidávají svou melodií housle. Následuje *a capella* otázka (část *F*), kterou zazpívá sólový hlas, a všichni odpovídají (ukázka 3).

Kdo sem vej-de, há - dat mu - sí. Há-dej, há-dej: krů-pěj ro - sy.

Ukázka 3

Dále nás posouvá hobojevá variace, kterou se z D dur dostáváme do e moll. Můžeme to opět považovat za část *D*. Je to stejná myšlenka, jen přesunutá do jiného nástroje a s jinou variací, ale plní stejné úkoly – uvozuje vstup sboru. Po dvou takttech harfové přede hry zní v dórské tónině od tónu a druhá hádanka „Sedí panna, les ji hýčká...“ (část *G*, ukázka 4). Melodie plyne ve dvoudobém taktu, jen v 6. a 11. taktu se metrum mění na třídobé a harfovou dvoutaktovou přede hru přebírají v prima volta flétna s hobojem. Druhá sloka je stejná a sekunda volta nás dovede do další otázky v e moll, kterou opět zpívá sólista a sbor odpovídá. Zde dostává prostor harfa, která velice jednoduše a zároveň vkusně doprovází melodii sboru. I přesto, že je harfa na doprovod sama, celá tato část působí neobyčejně barevně a plně.

Andante

Sbor

1. Se-di pan-na, les ji hýč - ka, slu-neč-ník si na-klá - ni,
2. Se-di pan-na, se - dí v strá - ni, tí - še ja - ko pě - ni - ce,

Harfa

p

Ukázka 4

Na tomto místě bychom opět čekali variaci. Jaroslav Krček ji ale v tuto chvíli vynechává a přechází rovnou k rychlé další hádance (část *H*) „Metu, metu...“ Čtyři takty instrumentální přede hry, pak 12 taktů sborové říkanky a 5 taktů dohra, na niž navazuje další otázka (část *F*) v podání sólového hlasu a společné odpovědi. Nyní už variace (část *D*) nechybí, přednášejí ji v e moll housle a následuje jediná vícehlasá část (část *I*) této skladby (ukázka 5). Je psaná ve frygickém modu od tónu h, pohybuje se v paralelních kvartách a střídá dvoudobý a třídobý takt.

Ukázka 5 is a musical score for a choir and instruments. The choir part has two verses: "1. Va - ne, va - ne houš - ti - nou, kde je ti - cho nej - tiš - ší," and "2. Jde svou ces - tou mo - tý - lí, tro - pi kous - ky ne - zdár - né,". The instruments include Flétna (flute), Housle (violin), and Viola. The flute part starts with a *mp* dynamic and features a trill. The violin part starts with a *p* dynamic. The viola part has a steady eighth-note accompaniment. The score is in 3/4 time and G major.

Ukázka 5

Po druhé sloce zahraje tři takty flétna a následuje poslední hádanka (část *F*) i odpověď, jež zazní v trojhlasu celého sboru (ukázka 6). Tím se uzavírá celý velký oddíl B.

Ukázka 6 is a musical score for a choir and flute. The choir part has the lyrics: "Jes - tli do - bře sly - še - las, há - dej, há - dej! To je čas." The flute part has a melodic line that ends with a trill. The score is in 3/4 time and G major.

Ukázka 6

Vrací se znovu velký oddíl A s instrumentální předehrou *A*, recitací *B*, samozřejmě s trochu odlišným textem. Částí *C* sbor les zavírá a na konci ještě skladatel přidává codu, která ukončí celou skladbu (ukázka 7).

Ukázka 7 is a musical score for instruments. The instruments include Flétna (flute), Hoboj (oboe), Harfa (harp), Housle (violin), Viola, and Bicí (drums). The flute part starts with a *f* dynamic. The oboe part starts with a *mf* dynamic. The harp part has a tremolo. The violin part starts with a *mf* dynamic. The viola part starts with a *f* dynamic. The triangle part starts with a *f* dynamic. The drums part starts with a *f* dynamic. The score is in 3/4 time and G major.

Ukázka 7

5.3.2 Kolíbačky

Opusové číslo 6 nese skladba Kolíbačky, suita pro dívčí (ženský) sbor a sóla na text Jindřicha Pecky. Vznikla v době, kdy oba autoři působili u dívčího souboru Úsvit. Tuto skladbu Jaroslav Krček trochu přepracoval v Praze na konzervatoři, stala se dokonce konkurzní skladbou na místo dirigenta Plzeňského lidového souboru. Se souborem ji natočil, a jelikož byl jediný uchazeč, místo dostal.

Orchestr je opět malý, skládá se z flétny, hoboje, klarinetu a smyčcových nástrojů (dvoje housle, viola, violoncello, kontrabas). Ve zpěvu se střídá sbor a sólista. I přesto, že tuto skladbu Jaroslav Krček napsal ve svých jedenadvaceti letech, nepostrádá dílo nic z osobitého rázu skladatele. Kantáta má tři samostatné části – I. Spi, synku, ptáče divoké, II. Kolíbačky, III. Zoranou brázdou stoupá dech.

5.3.2.1 I. Spi, synku, ptáče divoké

Jaroslav Krček je velký odborník na lidovou píseň, proto nás nepřekvapuje, když různé písňové formy používá i ve své autorské tvorbě. Tuto první část bychom mohli považovat za typ ronda. Kdybychom napsali části tak, jak jdou za sebou, vzniklo by schema A B A C A B A C A.

Začínáme velmi svižně instrumentální předehrou v G dur, která nás různými variacemi provází celou touto první částí. Je tedy částí A a z ní vycházejí všechny další části označené A. Na začátku hrají doprovodné ostinato dvoje housle a flétna melodii (ukázka 1).

The image shows a musical score for the beginning of the piece 'Spi, synku, ptáče divoké'. It is marked 'Allegretto' with a tempo of 96-99 beats per minute. The score is in G major and 3/4 time. It features three staves: Flauto (Flute), Violino I (Violin I), and Violino II (Violin II). The Flute part starts with a melodic line marked 'mp'. The Violino I part plays a rhythmic accompaniment marked 'p'. The Violino II part plays a similar rhythmic accompaniment marked 'p' and includes a 'pizz.' (pizzicato) instruction. The time signature changes from 3/4 to 2/4 and back to 3/4.

Ukázka 1

Ve 13. taktu v části B nastupuje sbor a přednáší volně recitativně bez doprovodu nástrojů začátek písně textem „Spi, synku, ptáče divoké, jak vítr, jako bystrina...“ (ukázka 2). Jsme stále v tónině G dur, 14. takt začíná na II. stupni h moll, končíme v D dur.

Volně (deklamovat podle textu)

Spi, syn - ku ptá - če di - vo - ké jak ví - tr, ja - ko bys - tři - na,

Ukázka 2

Ihned navazuje opět instrumentální mezihra v G dur (část A⁶), která je více variovaná než předehra, ale v podstatě jde o totéž. Jsou to tzv. ornamentální variace. Zde se ke dvojím houslím přidává ještě hoboj, který s flétnou hraje melodii. Navzájem si odpovídají. Od taktu 25 nastává modulace a v 28. taktu přechází melodie do tóniny e moll.

Novou část můžeme označit písmenem C. Je to nová hudba a má charakter ukolébavky. Začíná dvoutaktová instrumentální předehra, na níž navazuje sólové „Spi, chlapče, spi ten sen...“. Toto hudební přelévání se střídá s tím, že do instrumentální mezihry lehce vpluje sbor tónem h¹ přes dva takty (ukázka 3).

Meno mosso (♩ = 58)

Soprano solo

Coro

Flauto

Violino I

Violino II

Viola

Violoncello

Spi, chlap - če, spi ten sen

Ukázka 3

Ve 40. taktu hudba nabírá tah k vrcholu této části s textem „...tmu světa za tě rozhrnu.“ a zakončí dva taky dohry se sborovým e², z něhož se opět skočí do části A⁶. Je obohacená o další variace. Základ opět tvoří housle, viola a navíc violoncello, ve vedení melodie se střídají piccola, hoboj, klarinet a první housle.

V 54. taktu skladba moduluje do F dur a tempo se trochu přibrzdí s nástupem nové melodie v sólovém hlase „Jsi jako ptáče divoké...“. Tato část je v principu stejná jako část

B, můžeme ji označit B^c. Na sólistu naváže jednotaktová instrumentální vsuvka, která svou melodii začíná už v poslední době 56. taktu, a odpovídá trojhlasý sbor „Jsi jako vítr, bystřina.“ (ukázka 4). Na stejnou instrumentální vsuvku navazuje opět sólo a ihned v 65. taktu odpovídá trojhlasý sbor.

The image shows a musical score for a section titled "Ukázka 4". The tempo is marked "Meno mosso" with a quarter note equal to 66 (♩ = 66). The dynamics are marked with a forte *f*. The score includes parts for Soprano, Coro, Oboe, Clarinetto in B^b, Violino I, Violino II, Viola, and Violoncello. The vocal parts have the following lyrics: Soprano: "Jsi ja - ko ptá - če di-vo-ké,"; Coro: "jsi ja - ko vi - tr, bys-tři-na,". The instrumental parts feature a melodic line that moves between instruments, with the strings providing a rhythmic accompaniment.

Ukázka 4

Máme takt 67 a znovu se vrací část A^{ccc} v tónině G dur s novými variacemi, hrají všechny nástroje, partitura se zahustila rychlejšími hodnotami. Hlavní melodie je, na rozdíl od předchozí části, kdy se melodie přelévá z nástroje do nástroje, rytmicky ve všech nástrojích stejná, violoncello má osminové a kontrabas čtvrté hodnoty. Od 76. taktu vnímáme postupné zpomalování, 78. a 79. takt dokončují už jen housle a uvádí nás zpět do části C, jež zazní v e moll a kde se opět střídají dva takty instrumentů se sólovým „Spi, chlapče, spi ten sen...“.

Dohra předchozí části je tentokrát tři takty dlouhá a uvádí nás zpět do části A, která celou skladbu zakončuje. Už není zdobena variacemi a je jako na začátku ve složení dvoje housle a flétna. Od taktu 109 se postupně zpomaluje a hudba utichne 113. taktem.

Tato část je velice svižná, má energii a odpich v instrumentálních mezihrách. Neplní funkci ukolébavky, spíše vystihuje radost nad temperamentem a živostí malého dítěte, jeho bystrost a zájem o okolí.

5.3.2.2 Kolíbačky, II.

Tato druhá část ovšem už úlohu ukolébavky plní. Jaroslav Krček ji věnoval své dceři Magdaléně k narození jejího prvního děťátka. Má pravidelné členění, vnáší do nás klid, jako když tluče srdce.

Jsme v tónině F dur a dvoutaktová předehra nás uvádí do písničky, jež začíná oddílem A. Ten můžeme rozdělit ještě na další pravidelné části. Po předehře máme 4 takty část A, další 4 část B a nakonec ještě B', kde je od části B odlišný jen 125. a 127. takt. Celé tyto dvě části doprovází dvoje housle a viola (ukázka 5).

Moderato (♩ = 54-56)

Soprano
Spi dě - tět - ko spi, za - vři o - čka svý, za - vře - ly se

Violino I
p
arco

Violino II
p

Viola
p

lou - ky kvě - ty heř - mán - ku, za - zvo - ni - ly zla - té klí - če od spán - ku,

Ukázka 5

Ve 128. taktu se přidává sbor (část C) s houpavým „Houha, houha...“, k houslím se ve 129. taktu přidá flétna. Následuje čtyřtaktová mezihra od 134. taktu, orchestr naroste o kontrabas, violoncello a klarinet a ve 138. taktu sbor začíná druhou sloku, která má stejnou formu jako sloka první a po níž opět přichází část B'. Instrumentální doprovod je oproti první části B daleko bohatší a zdobnější a místo flétny hraje ozdobnou melodii hoboj. Další čtyři takty (156 – 159) můžeme označit písmenem C, kdy sbor v terciích zpívá „Spi, děťátko, spi...“.

Po krátkém odsazení přichází nová hudba, tzv. epizoda, část D, takt 160 až 165, což je recitace textu „Slunce vezme noci její chlad a stín...“ na tónu g^1 s doprovodem flétny, hoboje, houslí, violoncella a klarinetu, který se přidává na druhé době 163. taktu. Tempo je trochu hybnější a znovu se vrací část B, ovšem tentokrát v g moll, takže ji spíše můžeme označit B[‘]. Končíme takt 172 v g moll s fermatou na taktové čáře (ukázka 6).

Example 6 shows a musical score for a scene. The Coro part has the lyrics: "Slun-ce vez-me no-ci je-ji chlad a stin, pro-je-deš se rá-no sně-hem ko-pre-tin." The score includes parts for Flauto, Oboe, Clarinetto in B $\flat$, Violino II, and Violoncello. Dynamic markings include *mf* and *p*.

Ukázka 6

Celou část zakončuje coda: dva takty houpavá předehra jako na úplném začátku, sólo dva takty „Spi děťátko, spi“ s doprovodem dvou houslí a violy a dál se melodie přelévá po taktu ze sólového hlasu do smyčců, poslední tón g^1 zazní od houslí. Toto zakončení je vlastní uspávání (ukázka 7).

Example 7 shows a musical score for a scene. The Coro part has the lyrics: "Spi dě-tát-ko, spi, za-vři o-čka svý." The score includes parts for Violino I, Violino II, and Viola. A "Soprano solo" marking is present above the Coro part.

Ukázka 7

5.3.2.3 III. Zoranou brázdou stoupá dech

V prvních dvou písních skladatel užívá periodicitu, kterou ovšem v této třetí části na první pohled úplně nevidíme. Na první poslech vnímáme snovou náladu. Jako kdybychom šli podzimním podvečerem po poli, cítili pečené brambory v popelu a slyšeli tichou řeč

pasáčeků, nad obzorem viděli sluníčko ukládající se ke spánku a všude kolem rozprostírající se červánky. Taková nálada zaznívá z prvních dvou částí – A a B.

Část A v tónině g moll je instrumentální předehra a dělí se ještě na menší část *a* a *b*. Prvních 8 taktů (*a*) nás provází hlavní melodií flétna s doprovodnou harmonií dvojích houslí a violy. Máme pocit, jako bychom nad kopce viděli stoupat kouře z ohniček na poli. Ve 192. až 200. taktu nás rytmus zhoupne zrovna tak, jako když poryv větru pohne stoupajícím dýmem (ukázka 8).

Allegretto (♩ = 120 - 104)

Flauto *mp*

Violino I *mp*

Violino II *mp*

Viola *mp*

Violoncello

mp

Ukázka 8

Část B začíná 201. taktem - sborovým dvojhlasem bez doprovodu. Dvoje housle, viola a violoncello se přidávají ve 204. taktu krátkou dvoutaktovou vsuvkou. Toto se stejně opakuje ještě dvakrát s tím, že sbor potřetí zpívá pouze dva takty a instrumenty jsou ve 214. taktu prodlouženy fermatou. Následující čtyři takty už jsou společné, přidává se flétna a ve 218. taktu zazní Es dur. Od 219. taktu nástroje dohrají samy a připravují nás na nový oddíl, který začíná 227. taktem.

Tato nová část C je velice svižná, jakoby nás odpíchla. Má ještě své vnitřní členění. Skládá se ze tří menších částí (*A – a, b; B – a, b; C – a, b*), kdy *a* je instrumentální předehra

a *b* je sborový recitativ na jednom tónu. V první části *A* instrumentální předejhra se všemi nástroji zazní v *Es dur* a 230. takt končí na dominantě. Sbor začíná svůj recitativ 231. taktem na tónu f^1 , což je II. stupeň tóniny *Es dur*. Smyčce bez kontrabasu tento recitativ melodicky „oplétají“ (ukázka 9).

Allegro (♩=90)

Soprano
Flauto
Oboe
Clarinetto in B $\flat$
Violino I
Violino II
Viola
Violoncello
Contrabasso

Ko - li - bām ros - ně

krů - pě - je v ka - li - chu rů - že ut - kvě - lé, ať na - še pí - seň pod strá - ni jak pod srd - cem ti u - ste - le.

pizz
arco

Ukázka 9

V 239. taktu následuje další část *B* opět se všemi nástroji, instrumentální předejhra k další části je pořád v *Es dur*, ovšem na poslední době 242. taktu dvěma tóny *g* a *as* přechází do

recitativu v F dur, který ale opět probíhá na jeho II. stupni, tedy na tónu g¹. Zde doprovázejí už všechny smyčce. Část C následuje v taktu 251. Je opět 4 takty; s poslední dobou 254. taktu skáčeme zpět do Es dur jako na začátku celého oddílu C a s doprovodem všech smyčců. V taktech 261 a 262 už v rytmice instrumentů vnímáme přechod do dalšího velkého oddílu, který začíná 263. taktem.

Instrumentální mezihra (oddíl D) je v tónině G dur. V celé kráse a barvě zazní všechny nástroje. Partitura se zahušťuje šestnáctinovými hodnotami. Rytmika je velice pestrá, střídají se tříosminové, dvoučtvrt'ové a tříčtvrt'ové takty, navíc se už zde objevuje podobné téma jako v první písni (ukázka 10).

The image shows a musical score for an orchestral piece, labeled 'Ukázka 10'. It consists of eight staves, each representing a different instrument: Piccolo, Oboe, Clarinetto in Bb, Violino I, Violino II, Viola, Violoncello, and Contrabasso. The music is written in G major (one sharp) and features a complex rhythmic structure with changing time signatures: 3/4, 3/8, and 2/4. The score includes dynamic markings such as 'f' (forte) and 'tr' (trill). The Piccolo part starts with a rest in the first two measures, then enters with a rhythmic pattern. The Oboe and Clarinetto parts also have rests initially, then enter with similar rhythmic motifs. The Violino I and II parts play a steady eighth-note accompaniment. The Viola part plays a rhythmic pattern of eighth notes. The Violoncello and Contrabasso parts provide a bass line with eighth notes and rests.

Ukázka 10

Tuto mezihru můžeme taktéž rozdělit na více částí. První dva takty (263 a 264) jsou předehrou ve tříčtvrt'ovém taktu a můžeme zde nalézt spojitost s předehrou v úplně první písni. Část A začíná 265. tříosminovým taktem druhou dobou. Pak následuje tříčtvrt'ový, dvoučtvrt'ový, tříosminový a dva dvoučtvrt'ové. Stejně schéma je i od 271. taktu, kdy ve druhé době začíná další část B. V 277. taktu se na druhé době vrací část A'. Chybí jí druhý dvoučtvrt'ový takt a na jeho místě začíná coda (takt 282), která celou instrumentální část zakončuje. Od taktu 287 se hudba rozvolňuje, dohrávají jen housle, viola a violoncello. 291. takt nás tónem g¹ v houslích překlene do další části E.

Část E začíná volně sólovým hlasem ve frygickém modu od g¹ na text „Spi, synku, ptáče divoké...“. Ve 294. taktu na druhé době nastoupí nástroje a zní na tónu g. V

295. taktu na druhé době opět nastoupí sólový hlas, do něj ve druhé době 297. taktu opět nástroje s tónem g (ukázka 11).

The image shows a musical score for a vocal and instrumental ensemble. The vocal line (Soprano) is marked "Volně mp solo" and has the lyrics: "Spi, syn - ku, ptá - če di - vo - ké jsi ja - ko ví - tr, by - stří - na". The instrumental parts include Flauto, Clarinetto in Bb, Violino I, Violino II, Viola, Violoncello, and Contrabbasso. The score is in 2/4 time and F major. The instrumental parts feature various dynamics and articulations such as "arco", "pizz.", and "mp".

Ukázka 11

Ještě se takto dvakrát vystřídají a ve 303. taktu na tónu d^1 se připojí sbor s textem „Ze studně, srdce matčina.“.

Přichází opět oddíl A, jak jsme mohli slyšet v začátku skladby. Nekončí ovšem po 17 taktech, ale navazují na něj čtyři takty nové hudby, která nám přibližuje následující část, kterou je ukolébavka z druhé písničky. Melodii hraje flétna a smyčce ji doprovázejí. V 333. taktu i v taktu 335 se doprovod ve smyčcích zhoupne v předzvěsti ukolébavky, kterou známe z druhé písničky, a flétna dokončí melodii na d^1 .

Oddíl F tedy už známe. Začíná v taktu 327 dvoutaktovou předehtou, sólový hlas nastupuje v 329. taktu. Melodie je stejná až některé odlišnosti kvůli rytmice v textu, který je odlišný. Dobrého skladatele poznáme podle toho, že dvakrát nenapiše úplně stejný doprovod k písničce. Je to tak i v této poslední části. Jsme v tónině F dur. Začátek je stejný, ve 333. taktu doprovod zdobí ještě flétna. Je to podobné zdobení, které můžeme slyšet ve druhé skladbě od 129. do 133. taktu, ale tady je ještě více rozšířeno. Od taktu 341 přichází coda, která celou píseň a zároveň celou suitu zakončuje. Melodii známe opět z druhé skladby, tam s textem „Houha, houha, hou, hou...“, zatímco zde sólo zpívá „Spi, děťátko, spi, už spi...“. Flétna, hoboj a klarinet nad smyčcovým houpavým rytmem zdobí melodii

v šestnáctinových hodnotách. V 347. taktu se připojí celý sbor na text „Země dýchá tvými sny.“ Z F dur se v 349. taktu dostáváme do d moll a odtud sbor drží přes tři takty trojhlas d^1 - a^1 - d^2 . V 351. taktu opět uslyšíme téma ze začátku a poslední 352. takt se zhoupne z dvojjzvuku c^1 e^1 na konečné d (ukázka 12).

The image displays a musical score for a vocal ensemble and orchestra. The vocal part (Coro) is in the top staff, with lyrics: "Ze - mě dý - chá tvý - mi sny. M". The instrumental parts include Flauto, Oboe, Clarinetto in Bb, Violino I, Violino II, Viola, Violoncello, and Contrabasso. The score is in 2/4 time and features a key signature change from F major to d minor. Performance markings include *brumendo*, *più animato*, *arco*, and *pizz.* (pizzicato).

Ukázka 12

Obzvlášť v této poslední části si můžeme všimnout propojujících prvků, které můžeme slyšet v předchozích dvou větách. Suita je tak krásně svázána dohromady.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo seznámení s osobností Jaroslava Krčka a jeho aktivitami nejen na poli lidového umění, ale i v dalších oblastech, kterého ho formovaly a učily, a představení jeho vlastní tvorby.

V první kapitole se práce více zaměřila na období studií, které bylo podstatné pro Krčkovu budoucí režisérskou a skladatelskou činnost, a období strávené v Plzni ať už u sboru Česká píseň nebo v plzeňském rozhlase. Jeho působení v plzeňském rozhlase nebylo zanedbatelné, jelikož máme díky tomu k dispozici velké množství nahrávek lidové hudby, která se v té době v tak velkém měřítku jinde nezaznamenávala.

Důležitou zmínkou byla činnost v souborech, kterých bylo mnoho, ale jen některé byly pro Krčkův život zásadní, a proto je práce uvedla. Detailněji byla rozepsaná činnost ve dvou nejvýznamnějších souborech, kterými byly Chorea a Musica Bohemica, z nichž aktivně stále funguje soubor Musica Bohemica.

Kapitola Sběr lidových písní a výroba hudebních nástrojů byla pro celou práci stěžejní. Z vyprávění Jaroslava Krčka jsme mohli poznat, jak s Jindřichem Peckou při sběru postupovali. Písní zapsali mnoho, uvádíme zde proto jen několik z nich. Lidová píseň nabízí více než běžně prováděné úryvky o dvou či třech slokách, které se zpívají ve školách. Lidová píseň je mnohem bohatší, vypráví příběhy, nabízí ponaučení. Takovými jsou například legendy nebo balady, které mají více než deset slok. Z velkého množství jsme uvedli tři s jednoduchým doprovodem ze zpěvníku Jaroslava Krčka. Zaměřili jsme se také na popis některých nástrojů, které se dříve při zpěvu využívaly a které pocházely z autorské dílny Jaroslava Krčka.

Vyústěním celé práce byla samotná tvorba Jaroslava Krčka. Seznámili jsme se s veškerou jeho prací, ze které bylo patrné, že Jaroslav Krček není pouze upravovatel lidových písní, ale zasáhl do všech hudebních oblastí. Popsali jsme některé skladatelské techniky, jež v určitých obdobích svého komponování používal. Samostatně jsme popsali tvorbu na lidová témata. Jaroslav Krček pouze neupravoval, ale vytvářel i rozměrnější cykly nebo si z lidového umění vzal pouze určitou její část a vytvořil vlastní melodii. Celou práci uzavřela analýza dvou Krčkových skladeb. Součástí je i CD, na kterém jsou dvě analyzované skladby a nahrávky některých lidových písní uvedených v práci.

7 Bibliografie

KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. ISBN 978-80-900610-5-7

KRČEK, J., PECKA J. *Český zpěvník*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2007. 33, 109, 292 s. ISMN M - 9004002-3-9

Osobní rozhovory s Jaroslavem Krčkem 1., 6. a 11. 6. 2012.

Notový materiál skladby Prosba za vláhu, kantáty Hádej, hádej a kantáty Kolíbačky zapůjčeny Jaroslavem Krčkem.

8 Přílohy

Jaroslav Krček o vztahu k lidovému umění³¹

„Čím člověk jaksí víc se s tím zaobírá, začíná vybírat, začíná si uvědomovat, že to je kultura národa, hledá hodnoty, ty hlubší. No a v mém případě je vrací zpátky v podobě, která je adekvátní mé postavě, situaci, ve které žije. My už to nezpíváme na dvoře nějakého stavení, ale zpíváme to na koncertním pódiu, čili to už musí podléhat i jiným zákonitostem, jiným zákonům – že někdo přijde, poslouchá, takže my je musíme natolik zformovat, aby působily z toho pódia atd. Výběr – neustálé si uvědomování těch hodnot, neustále prohlubující se láska k tomu, vědomí, že to je kultura, která nám patří a že to je pravda. Že tato kultura je skutečnou pravdou. To jednoduché rčení krásného a skutečně národního umělce, jakým byl Karel Plicka: Píseň – pravda – to platí na lidovou píseň. Já se už několik let zabývám Komenským. Jednak nás školství ochudilo o jeho mystické knihy, tak si to člověk musí doplnit. Komenský má v Ráji srdce, už ke konci knihy, tuto větu: ‚V umění, ne abys viděn byl, hledej, ale aby ses tudy k Bohu blížil, přitom čím prostší, tím dokonalejší budeš.‘ To plnou měrou patří o umění, kterému říkáme lidové.“

Recenze ze zahraničí³²

„Zaznamenali jsme již, jaký ohlas měly Pražské hudební dny na letošním Korutanském létu. Našimi reprezentanty na nich byli Pražský komorní orchestr, Rožmberská kapela, Collegium flauto dolce, Pražští trubači, Kocianovo kvarteto, hornisté bratři Tylšarovi, houslista J. Suk, cembalistka Z. Růžičková a také Musica Bohemica. Její úspěch podle sdělení vedoucího tajemníka SČSKU dr. V. Kučery překonal všechna očekávání. Na tom se ostatně vzácně shodla jinak nesvorná rakouská kritika.

Pod titulkem „Dojemná Musica Bohemica“ napsal Kleine Zeitung: „Pět dam a šest pánů hrálo a zpívalo, s použitím přibližně dvou tuctu jen částečně historických nástrojů, perfektně nastudovaná, srdce oblažující a spontánně interpretovaná díla českých autorů do 14. do 18. století.“ Nadšení kritika Volkszeitungu se projevilo už titulkem „Na místě jsou jen superlativy.“ Píše mj.: „Korutanské léto 1981 nám bezesporu nabídlo už slušný počet

³¹ Z rozhovoru s Jaroslavem Krčkem 11. 6. 2012.

³² KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. 134 s. ISBN 978-80-900610-

krásných koncertů a vystoupení. Přesto však až dosud slyšené překonala nabídka ansámblu Musica Bohemica. Bylo to nejpozoruhodnější a nejmuzikálnější, co jsem za dlouhá léta vyslechl...pod vedením J. Krčka se tu uplatňovaly nové formy interpretace především staré hudby. V ní je každý jednotlivec mistrem svého oboru...Byla to pastva pro uši i pro oči.“
Z rozsáhlé recenze Kärntner Tageszeitung vyjímáme: „Zápal jedenácti muzikantů z profese se přenášel, nejen, ale především v četných přídavních, přímo bleskově na posluchače.“

Rakousko (23. 10. 1981)

Část zahajovací řeči muzikologa Jaroslava Šedy, která zazněla na koncertě ve Vinohradském divadle roku 1987, pořádaném k 20. výročí založení souboru Chorea Bohemica (vybrané části).³³

„Milí přátelé,

za všechny sudičky, které byly u kolébky obou souborů Chorea a Musica Bohemica a stále dobře hlídají, aby nit osudů byla pevná a s uzlíčky jen pro ozdobu, vám přeji slastný pot při studiu a radost z výsledků. Dnešní svět je bojiště s bitvami zjevnými i skrytými. Ze všeho nejvíc se člověk bije o sebe, o svou důstojnost, o svou kvalitu, o svůj, osud. Platí to individuálně i v celospolečenském rozměru. Všichni cítíme, jak značný rozměr mají v současné životní atmosféře na celém světě pocity úzkosti i strachu, jejichž rubem bývá zákonitě životní apatie, ochablost energií, zvláště psychických. Působí na nás také duševní smog, citová sterilita a blazeovanost, sklony k cynismu a komercionalismu. Posíláme vás tedy na fronty ohroženého lidství. Možná, že to zní pateticky, ale je to pravda. (...) Vracejte se nám taky se zelenými věnci trávy a nedejte si nikým namluvit, že jsou méně vznešené než snítka vavřínu. Ale co je vlastně vaše cesta? Vidím to takto. Je to cesta ad fontes, k pramenům, k studánkám, kronikám, legendám, špalíčkům, k nekonečně vynalézavým skrytím lidské paměti, v nichž je písňová a taneční tvořivost našeho lidu uložena. Bohatství úžasné, nepřehlédnutelné, nevyčerpatelné, stříbřité jezero krásy, jehož břeh nedohlédneš. Vy to víte, a proto vás nepřepadá strach, že zdroje vyschnou a vyprahlost dna zmaří nová napití. Tato fáze vaší cesty není ovšem cílem, i když pro vás je už zázrakem objevu, okouzlení z osobního nasycení. Cíl to však není, protože Chorea Bohemica a Musica Bohemica jsou tu proto, aby bohatství českých lidových písní a tanců vstupovalo jejich

---

³³ KRČEK, J. *Odkud a kam*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství ABM, 2011. 126-128 s. ISBN 978-80-900610-5-7

prostřednictvím do života dalších lidí a působilo v něm k jejich lidskému estetickému rozvíjení a zharmonizování. (...) Lidová píseň a tanec, s nimiž pracujete, je jev historický, je to součást kulturního dědictví. Vznikla v určitých životních podmínkách, tvůrčím výronem lidových umělců, z přetlaku citového a myšlenkového jako vyznání, sdělení, protest, výtrysk nadšení, smutku, radosti. Pak se jí ujala paměť a další lidé v podobných nebo i jiných životních podmínkách. Rozvíjel se proces předávání, proměňování. Na určitém stupni historické paměti přišel zápis sběratele. Tento stupeň konzervace je vždy vstupem převážně umělým s vysokým stupněm racionální korekce. Jakmile se k lidové písni a tanci blížíme jako k součásti kulturního dědictví, vždy pro ně vytváříme umělé prostředí. Nemůžeme vyvolat přesně tytéž podmínky životního prostředí, v němž píseň a tanec původně fungovaly. Pro nás – zvláště při veřejné scénické interpretaci – jsou lidová píseň a tanec uměleckým dílem zvláštního druhu, které ale ztratilo svou autenticitu, protože ta je nepřenosná, jen uměle napodobitelná. A to je právě předmětem stylizace. Ze symbiózy tvůrčího postupu, spojujícího prvou a druhou fázi naší cesty za lidovým uměním, se zrodil a stále znovu se obnovuje úspěch obou souborů. (...) Chorea a Musica Bohemica mají ve své historii převažující úspěch, protože provádějí toto zobecňování českého lidu s odzbrojivou názorností a emotivní účinkovou podmanivostí. Měl bych to snad říci přesněji a příměji: Chorea a Musica Bohemica budou mít i nadále úspěch, smysl a cenu, půjdou-li touto cestou.

8.1 Notový materiál

8.1.1 Když panna Maria

Volně (vypravovat)

Když pan - na Ma - ri - a po svě - tě cho - di - la,
od měs - ta k měs - teč - ku noc - le - hu hle - da - la.

2. Přišla ona, přišla k jednomu kováři: [:„Můj milý kováři, dej mi poležení.“:]	6. Přišla ona, přišla do pustého chléva, [:„jak práh překročila, syna porodila.“:]	10. „Ach táto, tatíčku, už se ten narodil, [:už se ten narodil, co mi ruce spravil.“:]
3. „Poležení nemám, moc tovaryšů mám; [:kují oni, kují tři železné hřeby.“:]	7. Vešlo je tam, vešlo kovářojc děvčátko: [:„Zakolíbejte mně to moje dětátko.“:]	11. Dala mi je, dala panenka Maria, [:co včera navečer noclehu hledala.“:]
4. „Copak s těma hřeby budete dělati?“ [:„Budeme Ježíše na kříž přibíjeti.“:]	8. „Kterak zakolíbám, když ručiček nemám?“ [:„Dotkni se jesliček, nabydeš ručiček.“:]	12. „Kdybych to byl věděl, že je to Maria, [:byl bych ji uložil do zlata, do stříbra.“:]
5. Jak panna Maria ta slova slyšela, [:všecka uplakaná vocůť pospíchala.“:]	9. Dotkla se jak řekla, ručiček nabyla; [:všecka polekaná domů pospíchala.“:]	13. A sám bych si lehl hlavou do kamení, [:hlavou do kamení, nohama do trní.“:]

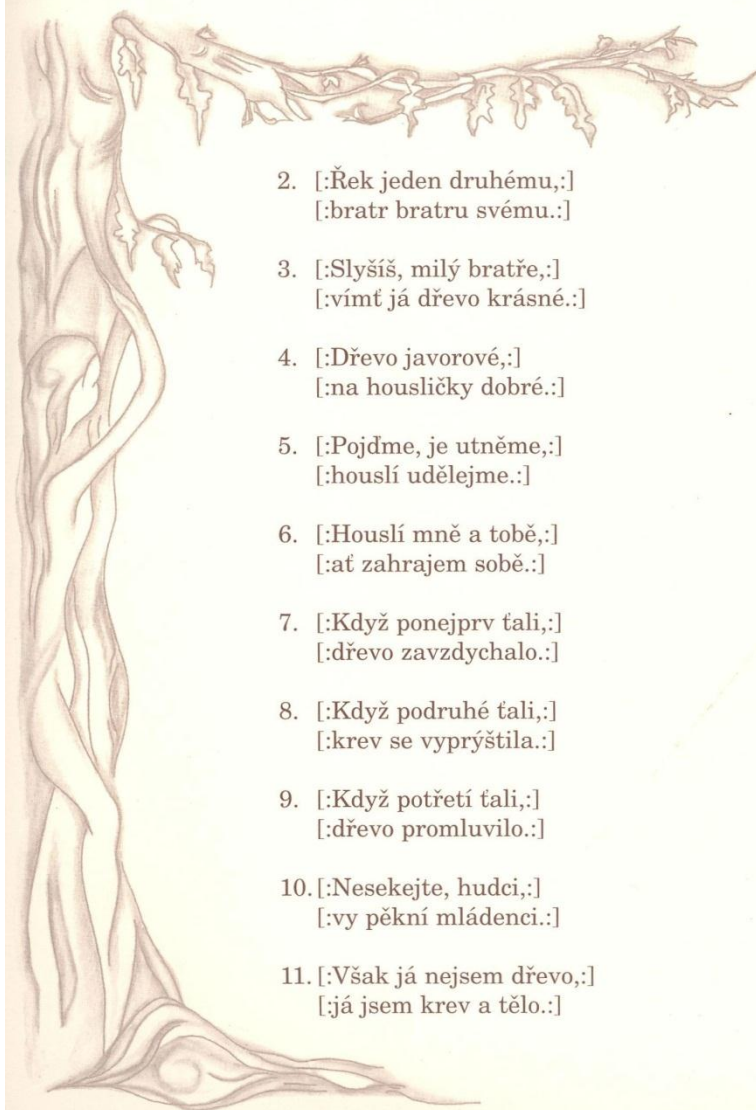
8.1.2 Vandrovali hudci

Volně vyprávět

Van-dro-va-li hud-ci, van-dro-va-li hud-ci, dva pěk-ní mlá-den-ci, dva pěk-ní mlá-den-ci.

mp

The musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in G major with a common time signature, marked 'Volně vyprávět'. The middle staff is a piano accompaniment in G major with a common time signature, marked 'mp'. The bottom staff is a bass line in G major with a common time signature. The lyrics are written below the vocal line.

2. [:Řek jeden druhému,:]
[:bratr bratru svému.:]
3. [:Slyšíš, milý bratře,:]
[:vímť já dřevo krásné.:]
4. [:Dřevo javorové,:]
[:na housličky dobré.:]
5. [:Pojďme, je utněme,:]
[:houslí udělejme.:]
6. [:Houslí mně a tobě,:]
[:ať zahrajem sobě.:]
7. [:Když ponejprv řali,:]
[:dřevo zavzdychalo.:]
8. [:Když podruhé řali,:]
[:krev se vyprýštila.:]
9. [:Když potřetí řali,:]
[:dřevo promluvilo.:]
10. [:Nesekejte, hudci,:]
[:vy pěkní mládenci.:]
11. [:Však já nejsem dřevo,:]
[:já jsem krev a tělo.:]

12. [:Jsem pěkná děvčeka,:]
[:tu z toho městečka.:]
13. [:Matka mě zaklela,:]
[:když jsem vodu brala.:]
14. [:Když jsem vodu brala,:]
[:s milým si postála.:]
15. [:Abych zdřevěněla,:]
[:a javorem byla.:]
16. [:Javorem vysokým,:]
[:s tím listem širokým.:]
17. [:Jděte, hudci, jděte,:]
[:mé matce zahrejte.:]
18. [:Zahrejte u dveří:]
[:o té její dceři.:]
19. [:Hudci počnou hrátí,:]
[:matička plakati.:]
20. [:Nehrejte mi, hudci,:]
[:vy pěkní mládenci!:]
21. [:Nic vy mi nehrejte,:]
[:v srdce nebodejte.:]
22. [:Dostí já hoře mám,:]
[:když dcery své nemám. ^{a)}:]
23. [:Přenešťastná máti,:]
[:co klne své děti!:]

8.1.3 Noviny této

Volně (vypravovat) $\text{♩} = 80$

The musical score is written in 2/4 time and consists of two systems. The first system contains the first two lines of the song, and the second system contains the last two lines. The vocal line is in the treble clef, and the piano accompaniment is in the grand staff (treble and bass clefs). The tempo is marked 'Volně (vypravovat)' with a quarter note equal to 80 beats. The dynamics include 'mf' (mezzo-forte) for the piano accompaniment. The lyrics are in Czech and describe the birth of Jesus Christ.

No - vi - ny té - to pil - ně pos - lou - chej - te, od na - ro -
ti - síc let pět - set se - dm - náct hle - dej - te

ze - ní Je - zu Kris - ta Pá - na, ta věc ko - ná - na.

2. Umřel v Kunštátě
pána Bočka rychtář,
nechtěl jest jeho
pochovati farář;
byl pravdy boží
horlivý milovník,
farář protivník.

3. Přátelé přišli,
žádajíce jeho,
za pohřeb prosit
přítele milého;
on odpověděl,
že za slušné není
schovat ho v zemi.

4. Ať na rozhraní ¹⁾
mezi lotry leží,
toť na kacíře
hanebné náleží;
věřte, že na ně
velikou klatbu mám,
dal ji papež sám.

5. Přátelé přišli
potom k pánu svému,
toho toužíce,
Bočkovi věrnému,
jak od faráře
byli oslyšáni
těla k pohřbení.

6. Umyslil sobě
Boček jistě toho,
kázal sezvati
kněží, mnichů mnoho,
zdaž by faráři
oni nařídili
těla schování.
7. Mniši s chvátáním
Bočka navštívili,
neb kde banket je,
najíti se dali;
když k němu přišli,
přijal jest je vděčně,
ale posměšně.
8. Nařezal masa
z rychtáře věrného
před několika
dny umrlého,
s kořením dal jim
také pečeného,
to cos divného.
9. Mniši žerouce
všichni ho chválili,
kterého před tím
mrtvého hanili,
zvěřinou chutnou
ho nazývajíce,
lepší zajíce.
10. Pán po obědě
prostiti nepřestal,
než rychtář jeho
aby v zemi ležal;
v tom opět Bočka
taky oslyšali,
místa nedali.
11. Zeptal se jich pán:
Kdepak vy lehnete,
když vy tak rovně
jako on umřete?
Odpověděli:
Tam, kde všichni věrní,
ne na rozhraní.
12. Řekl ještě Boček -
aj, to bude čisté,
lehneť můj rychtář
s vámi v jednom místě.
Lekše se mniši,
počali se ptáti,
jak to můž býti?
13. Kázal přinést pán
rychtáře věrného
na stehnách mrzce
již ořezaného,
řka: Mniši, mniši,
že žijete v hříchích,
máte ho v břiších.
14. Do země jste ho
pohřbíti nedali,
až jste se jeho
napořád užrali,
vždyť vy jste horší
nežli ti kacíři,
neb jste ho zhryzli.
15. Protož, ó mniši,
tak se zachovejte,
ostatek mého
rychtáře schovejte,
ty kosti jeho
ihned bez meškání,
jistě kumšt není.
16. Tu se hned mniši
všichni tak zlekali,
že jsou hanbou nic
mluviti nemohli,
od té traktace,
slovem hodování,
tak jsou zmámeni.
17. Vstavše hned mniši
s pánem tuto dobu,
provázeli jsou
rychtáře až k hrobu,
ty kosti jeho
slavně zahrabali,
Salve zpívali.
18. Protož, ó Kriste,
utvrď nás u víře,
necht naše mnichy
máme za kacíře,
bychom Tvé pravdy
mohli uhájiti,
mnichy zervati.

8.1.4 Prosba za vláhu

Prosba za vláhu

upr. Jaroslav Krček

Volně *Tenore* *Coro*

Tenore
Coro

1. O pe - li - ká - ne, dra - hý po - kla - de, sy - ná - čku z Ma - ri - e,
2. Vše - cko nás rmou - ti, dej se - bou hnou - ti, sy - ná - čku z Ma - ri - e,

Tenore *Coro*

Pa - ne Je - ží - ši, po - přej ať pr - ši, smi - luj a sli - tuj - se.
měj v och - rá - ně - ní vše - cko o - se - ní, smi - luj a sli - tuj - se.

Tenore *Coro* *Tenore*

Z velké ště - dro - sti dej pa - stvy dos - ti sy - ná - čku z Ma - ri - e. O hos - po - di - ne, ať chléb ne - zhy - ne

Živěji *Coro* *Tenore*

Coro
smi - luj a sli - tuj - se.

1. Je - zu Kři - ste, Stvo - ři - te - li, Sy - nu Bo - ží, věč - ný krá - li,
3. Rač sva - žit deš - těm vi - ni - ce, dě - di - ny vše - cky štěp - ni - ce,

Coro

náš mi - lý Vy - ku - pi - te - li. 2. Te - beť po - kor - ně pro - si - me, rač nám dát ča - sy po - koj - né
lou - ky, za - hra - dy, chmel - ní - ce. 4. Pfi - va - ly, krou - py blýs - ká - ní, straš - li - vé, hroz - né hři - má - ní

Volně *Tenore* *Coro*

Volně *Tenore* *Coro*

i zem - ské ú - ro - dy hoj - né. Smi - luj se, sli - tuj, po - přej nám dešť tvůj, sy - ná - čku z Ma -
vzdá - liž od nás Bo - že věč - ný.

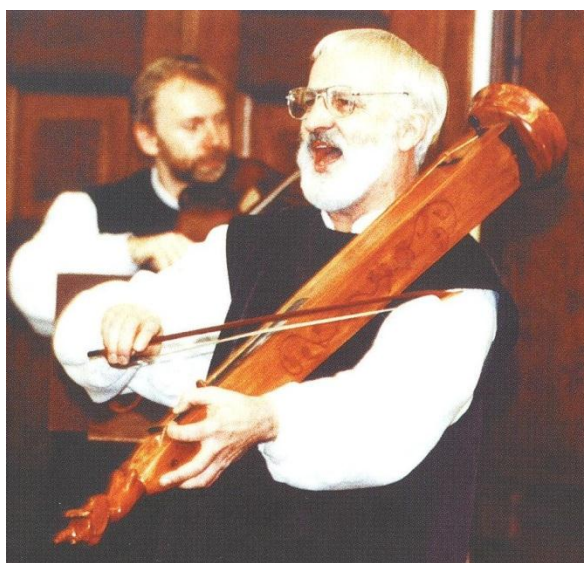
Tenore *Coro*

ri - e, ne v hně - vu, zlo - sti me - tlou nás tre - sci, smi - luj a sli - tuj - se.

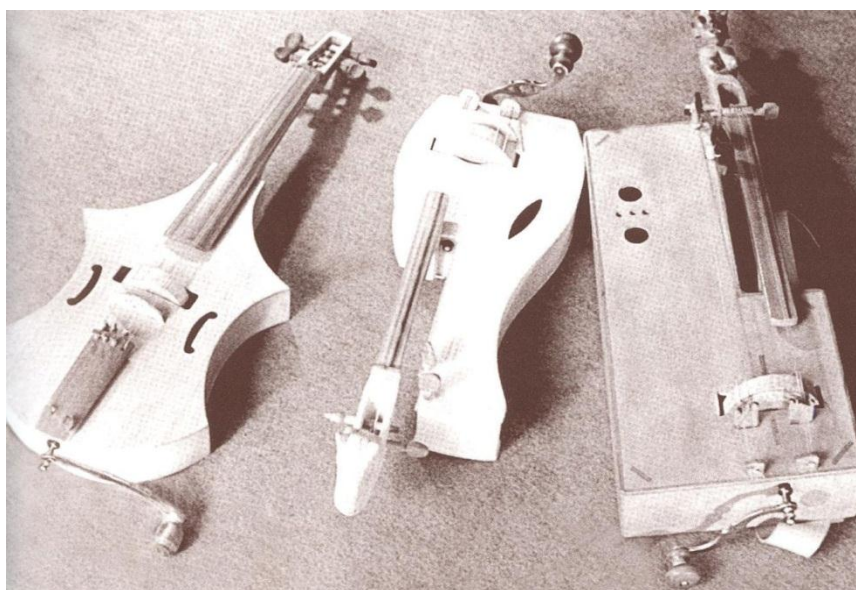
8.2 Hudební nástroje

Zleva: vozembouch, jentakbouch, trumšajt,
v popředí niněra

Jaroslav Krček hraje na trumšajt

Tři typy niněra vytvořené ve spolupráci s Janem Borůvkou

Malá chromatická harfa

Jaroslav Krček hraje na malou chromatickou harfu

Taroghato

8.3 Text komorní kantáty Hádej, hádej

Recitace:

Vyšly děti na jahody s hliněnými džbánky,
nabraly si doušek vody v lese u studánky.
Nabraly se doušek vody, cosi je dál žene,
snad jsou to ty staré duby, lesy zamyšlené.
Snad jsou to ty staré duby, žhnoucí do nachova,
hledat prý se chodí tudy klíče od domova.

Zpěv:

Zavonělo doubí, hoří, hoří vřes,
zlatokvětým klíčem otvíráme les.
Zavonělo doubí, jahodový květ,
otvíráme cesty do lesa a zpět.
Otvíráme paseky, kapradí i vřes,
otvíráme tajemství, hluboké jak les.
Z borovice, smrku, klenu, skanula a zazvonila;
jako dýmánek po prstenu na mechu se zastavila.
Jako pohár nedopitý, pohozený do jahodí,
rozlila se pod kopyty laně, jež tu mladé vodí.
Kdo sem vejde, hádat musí.
Hádej, hádej: krůpěj rosy.
Sedí panna, les jí hýčká, slunečnick si naklání,
uzardělá od sluníčka, sama sobě odzvání.
Sedí panna, sedí v stráni, tiše jako pěnice,
hlavu k žírné zemi sklání, s němou slzou tesknice.
Ať sem slunce přivedlo tě,
nebo jenom náhoda,
než upřede pavouk sítě,
hádej, hádej: jahoda.
Metu, metu, nevymetu, třesu, třesu, nevytřesu,
jak čas přijde, samo vyjde, proskočí a rozžehne se,

jak čas přijde, samo zajde, ani stopa nenajde se.

Jak by stříbra nastříbřilo,

jak by zlato nazlatilo,

rozlilo se v lesní louce,

hádej, hádej: světlo slunce.

Vane, vane houštinou, kde je ticho nejtišší,

běží volnou krajinou, nečeká a neslyší.

Jde svou cestou motýlí, tropí kousky nezdárné,

a pak zmizí ve chvíli, starý ač přec nestárne.

Jestli dobře slyšelas,

hádej, hádej! To je čas.

Recitace:

Vracejí se děti zpátky s hliněnými džbánky,

jako doma mezi vrátky stojí u studánky.

Nabrały si doušek vody, cosi je dál žene,

snad jsou to ty staré duby, lesy zamyšlené.

Odnášejí s sebou domů, žhnoucí do nachova,

kouzlo lesa, šepot stromů, klíče od domova.

Zpěv:

Zavonělo doubí, hoří, hoří les,

zlatokvětým klíčem zavíráme les.

Zavonělo doubí, jahodový květ,

zavíráme cesty do lesa a zpět.

Zavíráme paseky, kapradí i vřes,

nesem v sobě tajemství, které vydal les.

8.4 Text komorní kantáty Kolíbačky

8.4.1 Spi, synku, ptáče divoké

Spi, synku, ptáče divoké jak vítr, jako bystřina,

za noci dlouhé, hluboké, padají hvězdy do klína.

Spi, chlapče, spi ten sen o šťastném světě bez trnů,

dříve než přijde den, tmu světa za tě rozhrnu.
Jsi jako ptáče divoké, jsi jako vítr, bystřina,
nebe je tiché, vysoké, jsi jako ptáče divoké,
padají hvězdy do klína.

Spi, chlapče, spi ten sen o šťastném světě bez trnů,
dříve než přijde den, spi, chlapče, spi ten sen,
tmu světa za tě rozhrnu.

8.4.2 Kolíbačky, II.

Spi, děťátko, spi, zavři očka svý;
zavřely se louky, květy heřmánku,
zazvonily zlaté klíče od spánku.

Houha, houha, hou, hou, hajdali, duli, duli,
hajdali, houha, hou.

Spi, děťátko, spi, zavři očka svý;
jenom potok běží, zlátne v ohybu,
v sadu květy sněží, těžknou po stříbru.

Houha, houha, hou, hou, hajdali, duli, duli,
hajdali, houha, hou.

Spi, děťátko, spi, zavři očka svý;
slunce vezme noci její chlad a stín,
projedeš se ráno sněhem kopretin.

Houha, houha, hou, hou, hajdali, duli, duli,
hajdali, houha, hou.

Spi, děťátko, spi, zavři očka svý.

8.4.3 III. Zoranou brázdou stoupá dech

Zoranou brázdou stoupá dech,
zvolna se vplétá do spánku.

Tak jako vítr

v zástupech beránky brodí k červánkům.

Kolíbám rosné krůpěje, v kalichu růže utkvělé,
ať naše píseň pod strání jak pod srdcem ti ustele.

Kolíbám louky, hřiště, les, kolíbám cestu k potoku,
aby tě vedla daleko, pokaždé ale k člověku.
Kolíbám potok, houští, sad, kolíbám v tobě příští den,
který ty půjdeš dobývat, svými sny věčně okouzlen.
Spi, synku, ptáče divoké, jsi jako vítr, bystřina,
ze studně proudíš hluboké, bystřino, ptáče divoké.
Ze studně, srdce matčina.
Spi, děťátko, spi, už spi, matka dýchá tvými sny,
naber spánku ze studánky jako medu z okvěti,
podíváš se na červánky, které jitro posvěti.
Spi, děťátko, spi, už spi, země dýchá tvými sny,
země dýchá tvými sny. Země dýchá tvými sny.

2/4

SÓLO 2

AI SEH SLUNCE PŘIVEDLO TĚ NEBO VĚNMI NĀ - HODA, NEŽ UPŘEDE PANOUK SĚTĚ, HĀDEJ, HĀZES!

HOB. 3

VLA

[LEPSÍ]

ZIVĚ

VŠICHNI

SÓLO 3

SBOR

YAHODA

NETU, NETU, NEVY NESU, TŘESU, TŘESU,

FI.

HOB.

HUSLE

VLA.

fo

p

(SÓLO 3)

SBOR

NEVYTŘESU, JAK ČAS PŘIJDĚ, SAMO VYJDE, PROSKOČÍ A ROZŽEHNE SE, JAK ČAS PŘIJDĚ, SAMO ZAJDE, ANI STOPA NEMAJDE SE

FI.

HOB.

HUSLE

VLA.

Pizz

ARCO

8.5 Seznam stop na CD

1. Hádej, hádej
2. Kolíbačky: Spi, synku, ptáče divoké
3. Kolíbačky: Kolíbačky, II
4. Kolíbačky: Zoranou brázdou stoupá dech
5. Za ten len, za ty konopičky
6. Copak mě neznáte
7. Bude vojna, bude
8. Noviny této
9. Sólo pro taroghato
10. Virgo
11. Malá chromatická harfa
12. Prosba za vláhu
13. Prosba za vláhu (elektroakustická verze)

Interpreti:

Dětský sbor Kvítek Dačice, sólo Anežka a Tereza Hergeselovy (1),
recitace Alfred Strejček

Komorní sbor Kvítek Dačice, sólo Anežka Hergeselová (2, 3, 4)

Musica Bohemica (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12)

Jaroslav Krček (9, 10, 11, 13)

Josef Krček (9)

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce

Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				